

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет фінансів

Кафедра корпоративних фінансів і контролінгу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «Корпоративні фінанси»

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа
та страхування»

Форма навчання: Заочна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему « ФІНАНСОВА КРИЗА НА ПІДПРИЄМСТВІ:
ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ »

здобувача Воронич Катерини Вікторівни

Науковий керівник: Островська О.А.

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри корпоративних фінансів і контролінгу:

Київ 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет фінансів
Кафедра корпоративних фінансів і контролінгу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «Корпоративні фінанси»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 07 «Управління та адміністрування»
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

ПОГОДЖЕНО

Керівник проєктної групи (гарант) освітньо-
професійної програми

_____ І. В. Іванець

17 квітня 2024 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри корпоративних фінансів і
контролінгу

_____ О. О. Терещенко

17 квітня 2024 р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ
заочної форми навчання
на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

Воронич Катерини Вікторівни

на тему «ФІНАНСОВА КРИЗА НА ПІДПРИЄМСТВІ:

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ»

Тему затверджено наказом ректора Університету від «17» квітня 2024 р. № 680-ст

**Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах
ТОВ СП "НІБУЛОН"**

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

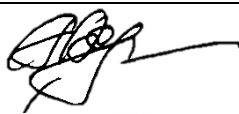
Розділ 1	Теоретичні аспекти виникнення та подолання фінансової кризи на підприємстві
Розділ 2	Діагностика кризового стану та ймовірності банкрутства підприємства (на прикладі ТОВ СП "НІБУЛОН")
Розділ 3	Напрямки попередження та подолання фінансової кризи на підприємстві

Об'єкт дослідження:	Фінансові відносини, що виникають у процесі розробки напрямів попередження та подолання фінансової кризи на підприємстві
Предмет дослідження:	методичні підходи до оцінки кризового стану підприємств, а також фінансовий стан ТОВ СП "НІБУЛОН"
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	Розробка напрямів попередження та подолання фінансової кризи на вітчизняних підприємствах, зокрема, на ТОВ СП "НІБУЛОН"

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У Розділі 1	<u>необхідно розкрити теоретичні аспекти виникнення та подолання фінансової кризи на підприємстві. Для виконання цього треба провести критичний аналіз наявних в економічних джерелах визначень економічної сутності фінансової кризи, її ознак і чинників, з викладенням власної думки здобувачки стосовно досконалості наведених дефініцій. Слід розглянути найбільш поширені у вітчизняній та закордонній аналітичній практиці методичні підходи до оцінки кризового стану підприємств. Для виконання цього треба опрацювати офіційні вітчизняні методики фінансової діагностики з визначенням притаманних цим правовим актам недоліків та вивчити зарубіжний досвід прогнозування банкрутства компаній. З метою обґрунтування необхідності розробки шляхів попередження та подолання кризи на вітчизняних підприємствах, доцільно провести і викласти результати аналізу статистичних даних з висвітленням факторів, які призвели до виникнення кризового стану підприємств у сучасних умовах широкомасштабної воєнної агресії рф проти України. Зробити узагальнюючі висновки.</u>
У Розділі 2	<u>слід здійснити діагностику кризового стану та ймовірності банкрутства конкретного підприємства ТОВ СП "НІБУЛОН". Для виконання цього треба обчислити та дослідити в динаміці за останні 3 роки показники виробничо-господарської діяльності та фінансового стану згідно сучасних офіційних вітчизняних методик одно- та багатофакторного дискримінантного аналізу – 1) Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства ..., затв. Мін. економіки України 20.01.2006 р. №14 у редакції наказу від 26.10.2010 р. № 1361 та/або Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств..., затв. МФУ, ФДМУ 26.01.01р, № 49/121; обов'язково – згідно 2) Порядку проведення оцінки фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту..., затв. МФУ 14.07.2016 № 616 та 3) Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику..., затв. НБУ 30.06.2016 № 351; за потреби - авторських методик зарубіжних та вітчизняних (О.О.Терещенка та ін.) авторів. Розрахунки доцільно звести в аналітичні таблиці, на основі яких побудувати діаграми, схеми, графіки. Зробити узагальнюючі висновки.</u>
У Розділі 3	<u>треба викласти розроблені авторкою за результатами проведених у I та II розділах досліджень, напрями попередження та подолання фінансової кризи на вітчизняних підприємствах, зокрема, шляхи запобігання кризі з розробкою системи раннього попередження та реагування на ТОВ СП "НІБУЛОН". Треба також оцінити доцільність впровадження запропонованих заходів та їх вплив на фінансовий стан підприємства. Пропозиції мають бути підкріплені розрахунками. Використання в роботі літературних, нормативних та статистичних джерел має супроводжуватися посиланнями на джерела інформації. Зробити узагальнюючі висновки по III розділу та в цілому по роботі.</u>

Завдання підготував
науковий керівник

Островська О. А.
«25» січня 2024 р.

Завдання одержав здобувач

Воронич К. В.
«25» січня 2024 р.

Реферат

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 71 сторінок, 12 таблиць, 27 рисунків, список використаних джерел з 54 найменувань, додатку.

«ФІНАНСОВА КРИЗА НА ПІДПРИЄМСТВІ: ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ»

(назва кваліфікаційної бакалаврської роботи)

Об'єктом дослідження є фінансові відносини, що виникають у процесі розробки напрямів попередження та подолання фінансової кризи на підприємстві

Предметом дослідження є методичні підходи до оцінки кризового стану підприємств, а також фінансовий стан ТОВ СП "НІБУЛОН"

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи – розробка напрямів попередження та подолання фінансової кризи на вітчизняних підприємствах, зокрема, на ТОВ СП "НІБУЛОН"

Відповідно до поставленої мети були визначені такі завдання:

- надати економічну сутність, ознаки та чинники виникнення фінансової кризи на підприємстві;
- дослідити методичні підходи до оцінки кризового стану підприємства;
- систематизувати фактори виникнення кризового стану вітчизняних підприємств в сучасних умовах;
- надати організаційно-економічну характеристику підприємства;
- здійснити аналіз фінансового стану підприємства;
- провести оцінку ймовірності банкрутства підприємства за різних методичних підходів;
- розробити шляхи запобігання та подолання фінансової кризи на підприємстві;
- здійснити розробку та впровадження системи раннього попередження та реагування на фінансову кризу на ТОВ СП "НІБУЛОН";
- провести оцінку доцільності впровадження запропонованих заходів та їх впливу на фінансовий стан підприємства.

Практичне значення отриманих результатів полягає в наданні організаційно-економічної характеристики підприємства; здійсненні аналізу фінансового стану підприємства; проведенні оцінки ймовірності банкрутства підприємства за різних методичних підходів; розробці шляхів запобігання та подолання фінансової кризи на підприємстві; здійсненні розробки та впровадження системи раннього попередження та реагування на фінансову кризу на ТОВ СП "НІБУЛОН"; проведенні оцінки доцільності впровадження запропонованих заходів та їх впливу на фінансовий стан підприємства.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2024.

Рік захисту роботи 2024

Ключові слова: фінансовий стан, фінансова криза, система раннього попередження, банкрутство.

ВІДГУК ПРО КВАЛІФІКАЦІЙНУ БАКАЛАВРСЬКУ РОБОТУ
здобувачки Факультету Фінансів освітньо-професійної програми «Корпоративні фінанси»
Воронич Катерини Вікторівни
на тему «**ФІНАНСОВА КРИЗА НА ПІДПРИЄМСТВІ:**
ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ»

1. **Актуальність теми:** актуальність теми роботи обґрунтовано в достатній мірі, чітко визначено мету та завдання дослідження, об'єктом вивчення обрано компанію ТОВ СП "НІБУЛОН". У сучасних умовах воєнного стану, соціально-економічної й політичної нестабільності, стрімкого зростання кількості збиткових, та таких, що перебувають на межі банкрутства, підприємств, актуалізується своєчасне впровадження розроблених за результатами діагностики кризового стану ефективних превентивних заходів щодо запобігання розвитку кризових явищ та/або подолання кризи на підприємстві. Тому обрана здобувачкою Воронич К. В. тема є досить актуальною в сучасних умовах.

1. **Позитивні риси кваліфікаційної роботи:**

Текст роботи в повній мірі відповідає поставленій меті та визначеним завданням дослідження.

До позитивних рис кваліфікаційної бакалаврської роботи варто віднести таке:

- ✓ визначені основні поняття теми (зокрема, криза та діагностика кризового стану), наявні критичні зіставлення й узагальнення різних поглядів, чітко зазначено авторську наукову позицію;
- ✓ проведено статистичний аналіз фінансово-економічних показників діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання в 2018-2023 рр.;
- ✓ в аналітичній частині роботи авторкою продемонстровано вміння та навички проведення фінансових розрахунків, інтерпретації отриманих результатів;
- ✓ побудова роботи є логічною, взаємоузгоджені формулювання об'єкта, предмета, мети, завдань, висновків, актуальність обґрунтована та пов'язана з об'єктом дослідження;
- ✓ розрахунки зведено в аналітичні таблиці, достатньо наочного матеріалу (діаграм, схем, графіків), за допомогою яких наочно відображено динаміку та структуру досліджуваних показників.

3. **Наявність самостійних розробок автора:** Авторкою проведено критичний огляд наявних в економічних джерелах визначень кризи та діагностики кризового стану, викладено власну думку стосовно досконалості наведених дефініцій та сформовано авторське розуміння їх змісту. У Розділі 2 самостійно проведено розрахунки, на основі яких у Розділі 3 викладено розроблені шляхи попередження та подолання фінансової кризи на підприємстві-об'єкті дослідження з оцінкою доцільності впровадження запропонованих заходів на ТОВ СП "НІБУЛОН".

4. **Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій:** теоретичні висновки є цінними в частині формулювання автором розуміння сутності кризи та змісту діагностики кризового стану; практичні - у пропозиціях авторки в частині заходів щодо попередження та подолання фінансової кризи на підприємстві, які можуть бути впроваджені на ТОВ СП "НІБУЛОН"

5. **Наявність недоліків:** .

- ✓ в окремих випадках має місце проведення аналізу показників (зокрема, у п.2.2, Рис. 2.11) без попереднього викладення розрахункової таблиці;
- ✓ У Списку використаних джерел бракує наукових публікацій видання після 2020 року;
- ✓ У п.2.3 нечітко визначено, яку саме методику багатофакторного дискримінантного аналізу обрано за основу для проведення розрахунків.

6. **Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК:**

У цілому мета кваліфікаційної бакалаврської роботи досягнута, поставленні завдання - виконані. Кваліфікаційна бакалаврська робота є самостійним, закінченим дослідженням,

відповідає вимогам, що висуваються до такого виду робіт, має певне практичне і теоретичне значення. Здобувачка набула компетентностей, що відповідають вимогам освітньої програми «Корпоративні фінанси», першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,

може бути допущеною до захисту перед Екзаменаційною комісією з атестації здобувачів вищої освіти з подальшим присудженням їй освітнього ступеня бакалавр з присвоєнням освітньої кваліфікації: бакалавр фінансів, банківської справи та страхування.

Науковий керівник:

кандидат економічних наук,

доцент кафедри корпоративних фінансів і контролінгу

«15» червня 2024 р.

Островська О. А.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИНИКНЕННЯ ТА ПОДОЛАННЯ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	6
1.1 Економічна сутність, ознаки та чинники виникнення фінансової кризи на підприємстві	6
1.2. Методичні підходи до оцінки кризового стану підприємства	12
1.3. Фактори виникнення кризового стану вітчизняних підприємств в сучасних умовах	20
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА КРИЗОВОГО СТАНУ ТА ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА (НА ПРИКЛАДІ ТОВ СП "НІБУЛОН")	27
2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства	27
2.2. Аналіз фінансового стану підприємства	33
2.3. Оцінка ймовірності банкрутства підприємства за різних методичних підходів	40
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ПОДОЛАННЯ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	47
3.1. Шляхи запобігання та подолання фінансової кризи на підприємстві	47
3.2. Розробка та впровадження системи раннього попередження та реагування на фінансову кризу на ТОВ СП "НІБУЛОН"	55
ВИСНОВКИ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	70
ДОДАТКИ	76

ВСТУП

Актуальність теми. Найчастіше нестабільність внутрішньої підприємницької діяльності зумовлена фінансово-економічною та політичною нестабільністю в країні. Особливо небезпечним у сьогоднішній ситуації є вплив політичних чинників, а саме військових дій на території України. Сьогодні велика кількість підприємств характеризується нерівномірністю діяльності та повсюдним закриттям або припиненням діяльності. Якщо своєчасно не запровадити відповідні форми та методи фінансової реструктуризації підприємства, кінцевим результатом його діяльності може стати банкрутство та ліквідація. Тому в сьогоднішній ситуації актуальним стало питання фінансового оздоровлення вітчизняних підприємств та збереження загальної економічної стабільності країни.

Класифікація криз, дослідження факторів, що спричиняють корпоративні кризи, оцінка потенційних кризових станів або ризиків банкрутства підприємств, прогнозування банкрутства та неплатоспроможності на основі аналізу структур балансу – це лише деякі з питань, що цікавлять багатьох вчених у цій галузі.

Вагомий внесок у дослідження окремих аспектів кризи та банкрутства зробили Е. І. Альтман, І. Бланк, Є. І. Бойко, Т. В. Булович, Н. В. Зарубєєва, І. Кац, А. Колос, Г. О. Крамаренко, Л. О. Кукурудза, Л. О. Лігоненко, Н. В. Мержа, О. О. Недосєкін, О. А. Островська, О. Пушкар, С. Я. Салига, К. О. Соломянова-Кирильчук, Г. Спрінгейт, О. О. Терещенко, О. Тридід, Р. Таффлер, В. О. Шамрикова, А. М. Штангрет, І. О. Щербань та ін.

Метою роботи є розробка напрямів попередження та подолання фінансової кризи на вітчизняних підприємствах, зокрема, на ТОВ СП "НІБУЛОН".

Відповідно до мети було визначено наступні завдання дослідження:

– визначити економічну сутність, ознаки та чинники виникнення фінансової кризи на підприємстві;

- дослідити методичні підходи до оцінки кризового стану підприємства;
- систематизувати фактори виникнення кризового стану вітчизняних підприємств в сучасних умовах;
- надати організаційно-економічну характеристику підприємства;
- здійснити аналіз фінансового стану підприємства;
- провести оцінку ймовірності банкрутства підприємства за різних методичних підходів;
- розробити шляхи запобігання та подолання фінансової кризи на підприємстві;
- здійснити розробку та впровадження системи раннього попередження та реагування на фінансову кризу на ТОВ СП "НІБУЛОН";
- провести оцінку доцільності впровадження запропонованих заходів та їх впливу на фінансовий стан підприємства.

Об'єктом дослідження є фінансові відносини, що виникають у процесі розробки напрямів попередження та подолання фінансової кризи на підприємстві.

Предметом дослідження - методичні підходи до оцінки кризового стану підприємств, а також фінансовий стан ТОВ СП "НІБУЛОН".

Основними методами, що використовувалися під час дослідження стали: синтез, аналіз, порівняння – для визначення сутності та факторів виникнення кризового стану вітчизняних підприємств; узагальнення – для формування висновків; табличний та графічні методи – для відображення результатів аналізу; економіко-статистичний – для аналізу фінансового стану підприємства та оцінки ймовірності банкрутства підприємства за різних методичних підходів.

Теоретична та практична значущість отриманих результатів. Теоретична значущість отриманих результатів полягає в наданні економічної сутності, ознаки та чинники виникнення фінансової кризи на підприємстві; досліджені методичних підходів до оцінки кризового стану підприємства; систематизації факторів виникнення кризового стану вітчизняних підприємств

в сучасних умовах. Практичне значення одержаних результатів полягає в наданні організаційно-економічної характеристики підприємства; здійсненні аналізу фінансового стану підприємства; проведенні оцінки ймовірності банкрутства підприємства за різних методичних підходів; розробці шляхів запобігання та подолання фінансової кризи на підприємстві; здійсненні розробки та впровадження системи раннього попередження та реагування на фінансову кризу на ТОВ СП "НІБУЛОН"; проведенні оцінки доцільності впровадження запропонованих заходів та їх впливу на фінансовий стан підприємства.

Інформаційною базою дослідження є чинні законодавчі та нормативно-правові акти України, наукові праці вітчизняних та зарубіжних авторів, матеріали журналів та інших аналітичних фахових видань профільних наукових видань, матеріали фінансової та статистичної звітності ТОВ СП "НІБУЛОН" за 2021-2023 рр., Інтернет-ресурсів, що стосуються дослідження щодо прогнозування ймовірності кризового стану підприємств в сучасних умовах.

Структура роботи. Кваліфікаційна бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. В першому розділі висвітлено теоретичні аспекти виникнення та подолання фінансової кризи на підприємстві, в другому розділі проведена діагностика кризового стану та ймовірності банкрутства підприємства (на прикладі ТОВ СП "НІБУЛОН"), в третьому розділі розроблено напрямки попередження та подолання фінансової кризи на підприємстві.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИНИКНЕННЯ ТА ПОДОЛАННЯ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

1.1 Економічна сутність, ознаки та чинники виникнення фінансової кризи на підприємстві

Проблема, що впливає на бізнес, загострюється настільки, що компанія виходить з-під контролю і не може її вирішити. Якщо залишити цю проблему без уваги, вона може завдати непоправної шкоди бізнесу або призвести до краху. На рис. 1.1 досліджено підходи до визначення «кризи» на підприємстві.

Автор	Визначення поняття криза
Л.В. Вербівська, І.В. Кушнір, А.С. Романюк	Кризовий стан – це складна, інтегрована за багатьма показниками характеристика діяльності підприємства в певному періоді, що відображає його ступінь забезпеченості власними та залученими ресурсами, власними оборотними коштами для своєчасного проведення розрахунків за зобов'язаннями та здійснення ефективної господарської діяльності в майбутньому.
Л.О. Лігоненко	Криза – значне та тривале порушення рівноваги, прояв нездатності системи використовувати механізм внутрішньої саморегуляції.
А.П. Науменко, Т.О. Гаврилко	Криза – крайнє загострення протиріч у діяльності підприємства, що загрожує його сталому функціонуванню.
В.С. Пономаренко	Криза на рівні підприємства – це форма порушення параметрів життєздатності підприємства, яка проявляє себе протягом певного періоду, характеризується закономірністю та циклічністю виникнення на різних етапах життєвого циклу підприємства, зумовлюється нагромадженням суперечностей у межах господарської системи та в перебігу її взаємодії із зовнішнім оточенням, має певні наслідки для можливості його функціонування та розвитку
Терещенко О.О.	Фінансова криза - це фаза розбалансованої діяльності підприємства та обмежених можливостей впливу його керівництва на фінансові відносини, що виникають на цьому підприємстві. Фінансова криза ідентифікується як загроза неплатоспроможності та банкрутства підприємства, діяльність у неприбутковій зоні або відсутність у цього підприємства потенціалу для успішного функціонування

Рисунок 1.1 – Підходи до визначення «кризи» на підприємстві

Джерело: розроблено автором на основі [1-5]

Найбільш поширеною та характерною класифікацією наукових джерел внутрішніх кризових ситуацій на підприємствах є класифікація за сферою їх виникнення. Так, науковці О.О. Маслак та О.Б. Гром'як [6, с. 72] виділяють наступні види криз на підприємствах за проблемою: економічна криза, фінансова криза, виробнича криза, технологічна криза, психологічна криза та кадрова криза.

Г. Анагно [7] за наслідками класифікував кризи на сім типів. Це економічні, інформаційні, матеріальні, людські ресурси, репутація, психопатична поведінка, природні катаклізми. Систематизуючи вивчені наукові джерела, пропонуємо класифікувати кризову ситуацію підприємства за сферою виникнення на фінансову кризу, операційну кризу (виробничу кризу), маркетингову кризу, соціальну кризу, інформаційну кризу, кадрову кризу, кризу технологічного процесу та організаційну кризу.

Погоджуємося з авторами Бугай В.З., Оніпко А.Д., які визначають фінансову кризу як фазу незбалансованої корпоративної діяльності з обмеженим впливом керівництва на корпоративні фінансові відносини. Інструментами контролю найчастіше є фінансове регулювання, реструктуризація активів, цілеспрямоване стабільне управління (планування та контроль).

Це відбувається через зниження абсолютної величини рентабельності та обсягу прибутку, збитковість виробництва, різке зниження платоспроможності підприємства, коли частина оборотних коштів спрямовується на обслуговування кредиторської заборгованості, а отже, скорочення виробництва, збільшення банкрутств, виникає реальна загроза припинення або навіть повної зупинки виробництва з подальшим банкрутством [8].

Крім того, кризи поділяють на стадії залежно від глибини їх перебігу. С. С. Гасанов розділив кризу на п'ять етапів (рис. 1.2):

Рисунок 1.2 - Етапи фінансової кризи на підприємстві

Джерело: розроблено автором на основі [9]

Виходячи з даних рис. 1.2 можемо зробити висновок, що фінансова криза підприємства може розпочатися майже без помітного зниження фінансово-економічних показників, але призвести до банкрутства. Оскільки технології продовжують розвиватися, а соціально-економічні системи є динамічними за природою, це вказує на необхідність постійного вивчення причин і проявів криз..

Наявність результатів таких досліджень дасть змогу сформулювати необхідні норми, якими має керуватися керівництво підприємства при здійсненні своєї діяльності. Наявність і впровадження цих норм у соціально-економічну систему дозволить підтримувати стабільний стан суб'єктів системи. Тому для контролю за станом внутрішніх факторів керівники запроваджують моніторинг та працюють над ефективністю діяльності підприємства, а для контролю зовнішніх чинників існують державні органи та

органи влади, які формують нормативно-правову базу управління підприємством.

Погоджуємося із думкою О.В. Григор'єва, А.Ю. Міщенко [10], що фактори, які можуть зумовити фінансову кризу на підприємстві, поділяють на зовнішні (не залежать від діяльності підприємства) та внутрішні (що залежать від підприємства) (див. рис. 1.3).

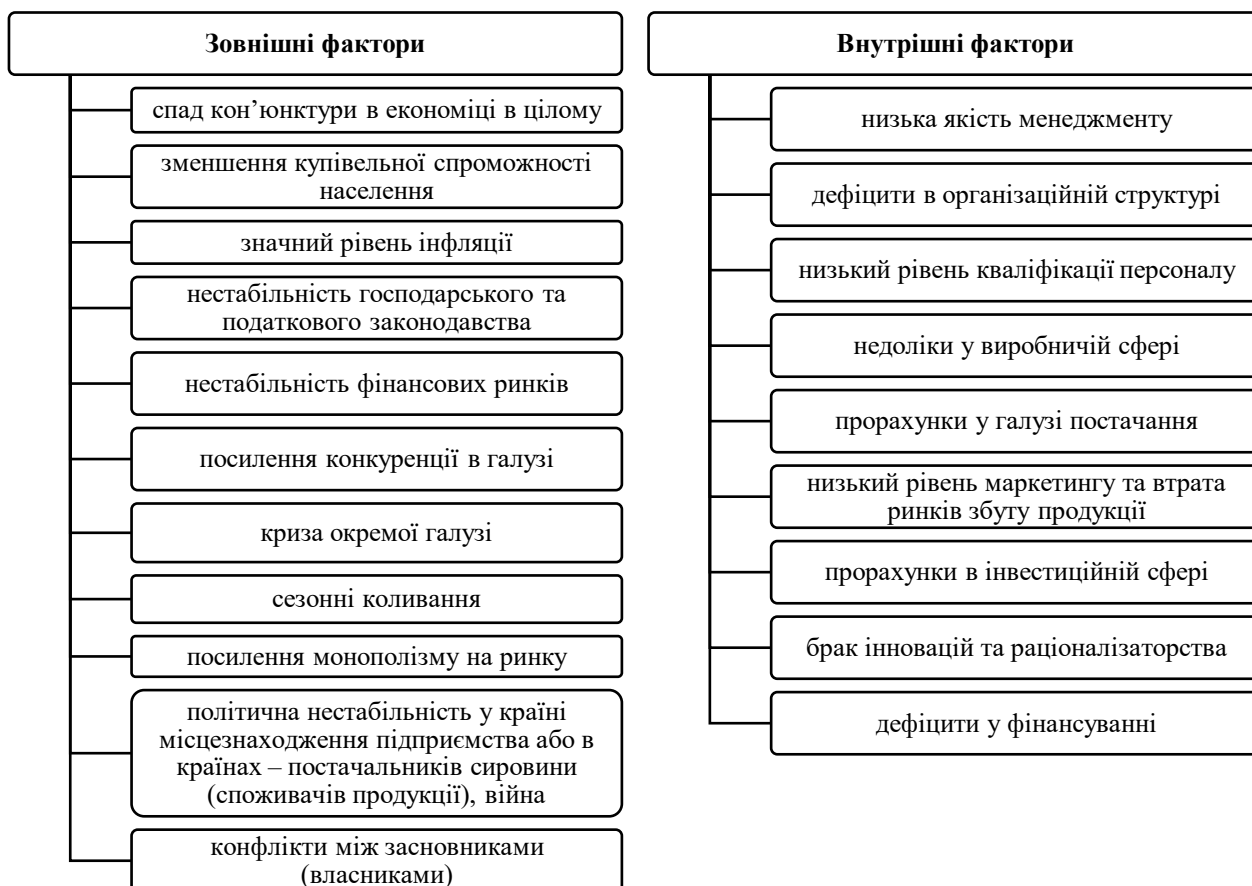

Рисунок 1.3 - Фактори фінансової кризи на підприємстві

Джерело: розроблено автором на основі [10]

Що стосується конкретних факторів, які підвищують ймовірність корпоративних фінансових криз, то їх досить багато. Для кожного підприємства такий набір індивідуальний і залежить від внутрішньої здатності підприємства справлятися з потенційними факторами загрози. Система цих факторів не є статичною, вона змінюється з часом, фактори, які в минулому призвели до негативних тенденцій в тій чи іншій частині організації бізнесу та

виробничих сферах, і їх траєкторія в «кризові» зони, в сучасному або майбутньому період можуть ними і не бути.

Також можна виокремити основні види фінансових криз (рис. 1.4):

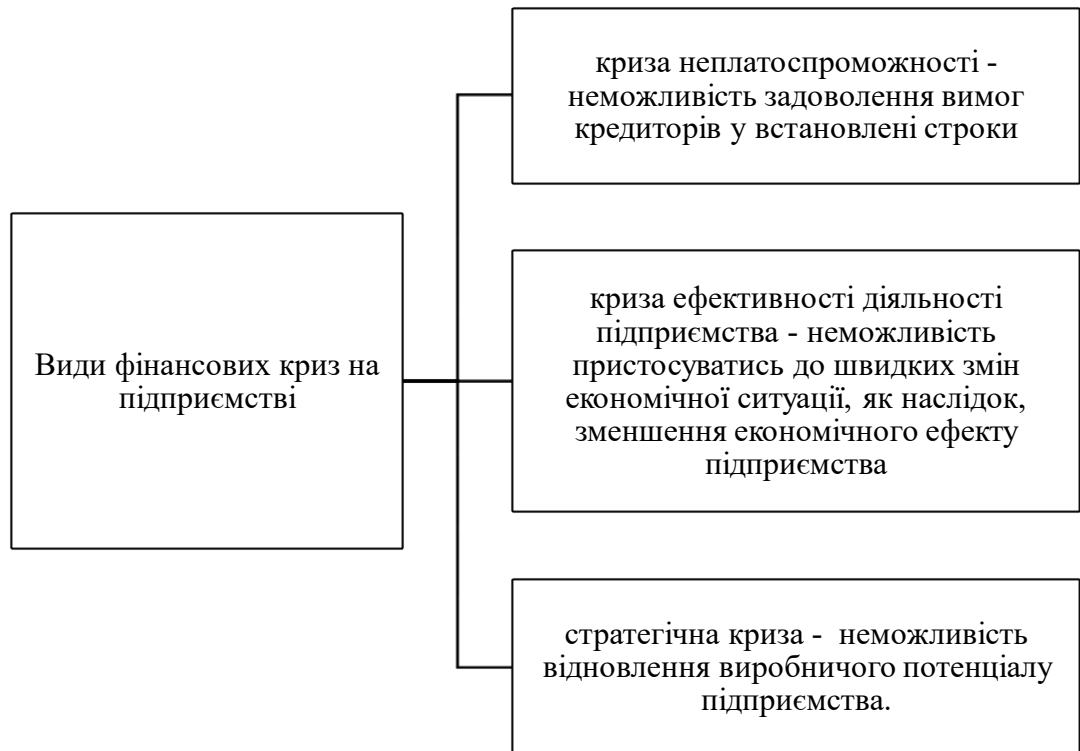

Рисунок 1.4 - Види фінансових криз на підприємстві

Джерело: розроблено автором на основі [11]

Вважаємо, що існування бізнесу полягає в постійній адаптації до умов зовнішнього середовища, хоча параметри бізнесу можуть змінюватися незалежно від зовнішнього середовища. Тому в цілому правильно вважати, що причини кризових явищ у корпоративній діяльності криються в самій ринковій економіці, яка характеризується зміною ринкової орієнтації споживачів, економічною невизначеністю тощо. Тому, на нашу думку, поведінка контрагентів підприємства вимагає постійного коригування власних основних елементів і функціональних підсистем підприємства для забезпечення адекватності загальних вхідних і початкових параметрів розвитку системи. Невідповідність зовнішнього середовища змінам параметрів у сфері організації виробництва підприємства є сутністю кризи підприємства, яка спричинена зовнішніми чинниками підприємства.

Фінансова криза виникає, коли бізнес втрачає вартість своїх активів і компанія не може дозволити погасити свій борг. Зазвичай це викликано значним падінням попиту товар чи послугу. У таких випадках компанія повинна перерозподілити кошти покриття негайних короткострокових витрат. Потім їм доведеться повторно проаналізувати свої джерела доходів, щоб знайти нові засоби отримання довгострокового доходу, а також збільшення свого прибутку.

Наведемо приклади фінансової кризи для міжнародних компаній:

1. Delta Air Lines: Delta Air Lines оголосила про банкрутство в 2005 році. Попит клієнтів знизився через теракти 11 вересня, і ця тенденція тривала до середини 2000-х років. Компанія подолала банкрутство у 2007 році та інвестувала у свій персонал, щоб покращити якість обслуговування клієнтів. У 2020 році компанія створила програму розподілу прибутку та виплатила своїм співробітникам майже 1,6 млрд. дол. прибутку.

2. Gold's Gym: Після всіх закриттів та обмежень на пересування у 2020 році фітнес-гігант Gold's Gym оголосив про банкрутство та назавжди закрив близько 30 спортивних залів. Він оговтався від цієї кризи після того, як RSG Group придбала їх у липні 2020 року.

Отже, можемо зробити висновок, що якщо кризу неможливо подолати, підприємство або припиняє існування, або тривалий час перебуває в кризових ситуаціях, наприклад, якщо надаються державні дотації, залучаються додаткові ресурси через невиклату заробітної плати та несплати до бюджету, або рахунки контрагентів. Подолання кризи зумовлює перехід підприємства до нового стану, більш відповідного ринковій ситуації, тобто підвищується здатність підприємства підтримувати та забезпечувати подальший розвиток.

Таким чином, фінансову кризу слід визначати як фазу, на якій діяльність підприємства є незбалансованою, а можливість впливу управління на фінансові відносини підприємства обмежена. Фінансова криза розглядається як загроза корпоративної неплатоспроможності та банкрутства, збиткової

діяльності або відсутності потенціалу бізнесу для подальшої успішної діяльності.

1.2. Методичні підходи до оцінки кризового стану підприємства

У сучасних економічних умовах через посилення ринкової конкуренції та нестабільності на макрорівні багато компаній опиняються в кризовому стані та стикаються з необхідністю формування та впровадження систем антикризового управління. Важливою складовою цієї системи є наявність ефективного механізму діагностики кризових ситуацій та можливості банкрутства, своєчасне застосування якого дозволяє завчасно виявляти ознаки кризових явищ і приймати відповідні рішення щодо усунення кризи.

На сьогодні немає єдиного визначення терміну «діагностика кризового стану». Кожен автор має своє тлумачення. В економічній літературі «діагностика економічної системи» визначається як сукупність досліджень, які визначають мету, з якою працює підприємство.

І. О. Бланк розглядає поняття «діагностика банкрутства» як систему цілеспрямованого фінансового аналізу, спрямовану на виявлення кризового стану підприємств, які опинились перед загрозою банкрутства [12, с. 256].

Л.А. Лігоненко визначає поняття «діагностика розвитку корпоративної кризи», під якою він розуміє діагностику проблем, що виникають у процесі функціонування підприємства та можуть мати негативні наслідки для його діяльності [13, с. 85].

На основі викладеного підходу дамо власне визначення поняття «діагностика кризового стану»: під діагностикою кризових станів слід розуміти сукупність логічно побудованих та економічно обґрунтованих методів і прийомів фінансово-економічного аналізу, які систематично застосовуються протягом певного проміжку часу з метою оперативного

виявлення ознак корпоративних кризових явищ та виявлення своєчасно ознак корпоративної кризи з метою оцінити перспективи його подальшого розвитку.

Залежно від мети та предмета реалізації діагностика кризових станів та ймовірності банкрутства може передбачати використання різноманітних методів та засобів.

Методичне забезпечення ймовірності настання банкрутства можна розділити на два підходи: державний та науковий (рис. 1.5).

Рисунок 1.5 - Методики визначення ймовірності настання кризового стану та банкрутства

Джерело: розроблено автором на основі [14-16]

Щодо авторських моделей, то у зарубіжній практиці його реалізація полягає у формуванні загальних показників фінансового стану за допомогою математичних моделей, тобто у проведенні його загальної оцінки.

Широке практичне застосування знайшли моделі: Альтмана, Романа Ліза, Тафлера, Фулмера, Спрингейта, метод рейтингової оцінки фінансового стану (Сайфуліна Р.С., Кадикова Г.Г.) та ін. Серед вітчизняних моделей діагностики кризових станів та ймовірностей банкрутства найбільшого поширення набула дискримінантна модель, запропонована О. Терещенком. Існує два варіанти запропонованої моделі [17, с. 156].

Перша – загальна модель, яка включає розрахунок шести показників і встановлюється на основі даних 850 компаній різних галузей. Другий індикатор включає десять індикаторів і враховує галузеві відмінності між компаніями.

Особливістю підходу О. Терещенка є основний акцент на зменшенні помилкового віднесення фінансово неспроможних підприємств до категорії дієздатних.

Методика, рекомендована Л. Лігоненко, здійснюється в два етапи і передбачає розрахунок таких показників, як платоспроможність, стан і структура капіталу, оборотність і рентабельність [13].

Перший етап – експрес-діагностика, яка складається з показників, які можна розрахувати на основі даних фінансової звітності суб'єктів господарювання.

Другий етап – функціональна діагностика, яку проводять фінансові аналітики компанії або інші фахівці за згодою керівника. Порівняно з експрес-діагностикою функціональна діагностика є складнішою, оскільки вимагає більш детальної інформації (відомості управлінського обліку, результатів спеціальних розслідувань тощо), яку важко отримати зовнішнім стейкхолдерам.

Проаналізуємо та порівняємо найбільш поширені у світі моделі прогнозування неплатоспроможності підприємств для оцінки ризику неплатоспроможності підприємств за основними перевагами (рис. 1.6).

Моделі	• Переваги
Двофакторна модель Альтмана	• Простота розрахунку; можливість застосування під час проведення зовнішнього аналізу на основі бухгалтерського балансу.
П'ятифакторна модель Альтмана	• Простота й можливість застосування за наявності обмеженої інформації; порівнянність показників; можливість поділу аналізованих підприємств на потенційних банкрутів і не банкрутів; висока точність розрахунків.
Модель Таффлера	• Спрощеність розрахунків та висока точність прогнозу ймовірності банкрутства компанії, що пов'язано зі значною кількістю проаналізованих компаній.
Модель Бівера	• Використання показника рентабельності активів і винесення судження про терміни настання банкрутства підприємства.
Модель Спрінгейта	• Показує достатній рівень надійності прогнозу, точність близько 90%.
Модель Ліса	• Простота і швидкість розрахунків; доступність необхідних для розрахунків даних можливість оцінити фінансовий стан та спрогнозувати банкрутство.
Модель Сайфуліна - Кадикова	• Спрощеність розрахунків; зручність для коригування відносно локалізації підприємства й часу розгляду; врахування специфіки вітчизняної економіки та зручність у застосуванні; висока точність.
Модель Терещенка	• Урахування специфіки діяльності суб'єктів; охоплення незначної кількості показників; доступність інформації, необхідних для розрахунку параметрів моделі.

Рисунок 1.6 - Переваги методів та моделей оцінки ризику кризового стану (банкрутства) підприємства

Джерело: розроблено автором на основі [14-16]

Аналізуючи окремі методики діагностики кризових станів та ймовірності банкрутства, можна зробити наступні висновки та рекомендації. По-перше, фактично не існує способу розрахунку показника, який враховує вплив зовнішніх факторів (особливо конкурентів) на діяльність компанії. Аналіз необхідний тому, що порівняно з конкурентами бізнес може мати відносно стабільне фінансове становище і вести досить успішну діяльність на ринку, тоді як чинні нормативні акти характеризують його стан як

нестабільний або кризовий, і навпаки. У результаті така ситуація може мати негативний вплив на відносини з кредиторами, інвесторами, постачальниками, клієнтами та іншими сторонами (рис. 1.7).

Моделі	•Переваги
Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій із приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затвердженими Наказом Міністерства економіки України від 19 січня 2006 р. № 14 (у редакції Наказу Міністерства економіки України від 26 жовтня 2010 р. № 1361)	•Провідним завданням аналізу даних методик є оцінювання результатів господарської діяльності за попередній і поточний роки, виявлення чинників, які позитивно чи негативно вплинули на показники роботи підприємства, а в підсумку – прийняття рішення про визнання структури балансу задовільною (незадовільною), а підприємства – платоспроможним (неплатоспроможним).
Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій	•Особливу увагу приділено розрахунку не лише загальних показників оцінювання фінансового стану, а й коефіцієнтів, що дають змогу визначити схильність підприємства до погіршення фінансового стану або у цілому до проявів банкрутства.
Порядок проведення оцінки фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту, затв. МФУ 14.07.2016 № 616	•Оцінка фінансового стану потенційного бенефіціара включає аналіз різних аспектів діяльності підприємства, таких як ліквідність, платоспроможність, рентабельність та інші фінансові показники. Це забезпечує повну картину фінансового стану підприємства. Також детальний аналіз фінансових показників дозволяє виявити потенційні фінансові ризики та слабкі місця в діяльності підприємства, що дає змогу розробити заходи для їхнього попередження.

Рисунок 1.7 - Переваги методів та моделей оцінки ризику кризового стану (банкрутства) підприємства згідно вітчизняних методичних рекомендацій

Джерело: розроблено автором на основі [14-16]

По-друге, методика окремих вчених включає безліч показників, більшість з яких є дублюванням тих, що характеризують ті самі сторони діяльності (наприклад, коефіцієнт обороту та час обороту обігових коштів, коефіцієнт обороту та час обороту виробничих запасів, коефіцієнт автономії

та фінансової залежності тощо). Відомо, що якість і достовірність діагностики залежать насамперед від набору оціночних показників. З одного боку, велика кількість закладених у методику показників дозволяє максимально повно аналізувати діяльність та фінансовий стан компанії (рис. 1.8).

Моделі	Недоліки
Двофакторна модель Альтмана	Неадекватність одержуваних прогнозів для українських підприємств; не розглядається вплив показників, що характеризують ефективність використання ресурсів, ділову та ринкову активність та ін.; не розглядається облік галузевої та регіональної специфіки функціонування суб'єктів економіки.
П'ятифакторна модель Альтмана	Неможливість використання в українських умовах (не враховує українські особливості економіки); складність інтерпретації підсумкового значення; залежність точності розрахунків від вихідної інформації; обмеженість сфери застосування; заснована на застарілих даних; неврахування показників рентабельності.
Модель Таффлера	Обмеження сфери застосування (тільки для акціонерних товариств, акції яких активно торгуються на фондовому ринку); складність інтерпретації підсумкового значення; неможливість використання в українських умовах; залежність точності розрахунків від вихідної інформації; використання застарілих даних.
Модель Бівера	Відсутність підсумкового коефіцієнта, складність інтерпретації підсумкового значення; залежність точності розрахунків від вихідної інформації; неможливість використання в українських умовах (не враховує українські особливості економіки).
Модель Спрінгейта	Створена для підприємств США і Канади з метою оцінювання; немає галузевої та регіональної диференціації Z-рахунку; між змінними спостерігається досить висока кореляція; не підходить для економіки України.
Модель Ліса	Не пристосована до українських підприємств; створювалася з урахуванням західних особливостей розвитку; неможливість застосування до малих підприємств; невідповідність методичних прийомів розрахунку показників фінансової звітності.
Модель Сайфуліна - Кадикова	Не дозволяє оцінити причини потрапляння підприємства в зону неплатоспроможності; нормативний зміст коефіцієнтів, що використовуються для рейтингового оцінювання, не враховують галузевих особливостей підприємств; залежність результатів оцінювання від досвіду і кваліфікації аналітика; незбалансованість значень вагових коефіцієнтів; використання одного джерела інформації.
Модель Терещенка	Недостатній рівень обґрунтованості показників та їх нормативних значень; можливість застосування тільки для окремих підприємств; великий інтервал невизначеності.

Рисунок 1.8 - Недоліки методів та моделей оцінки ризику кризового стану (банкрутства) підприємства

Джерело: розроблено автором на основі [14-16]

З іншого боку, їх велика кількість ускладнює дослідження аналітиків і займає багато часу, а також може призвести до нечіткої загальної картини фінансової ситуації через суперечливі значення окремих показників. Тому при розробці методики діагностики кризового стану система оціночних показників повинна бути сформована такою, щоб вона була недублюючою, мало кількісною і відображала всі найважливіші аспекти кризового стану одночасно (рис. 1.9).

Моделі	•Недоліки
Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій із приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затвердженими Наказом Міністерства економіки України від 19 січня 2006 р. № 14 (у редакції Наказу Міністерства економіки України від 26 жовтня 2010 р. № 1361)	Деякі аспекти оцінки можуть бути суб'єктивними, що може призвести до неоднозначних висновків та рішень. Методичні рекомендації базуються на аналізі минулих фінансових показників, що не завжди точно відображає майбутні тенденції та ризики. Оцінка не завжди враховує вплив зовнішніх економічних факторів, які можуть значно впливати на фінансовий стан підприємства.
Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій	Виникнення ситуації низьких значень одних показників та високе значення інших порівняно з нормативними значеннями.
Порядок проведення оцінки фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту, затв. МФУ 14.07.2016 № 616	Незважаючи на чіткі критерії, оцінка фінансового стану може містити елементи суб'єктивності, особливо під час інтерпретації фінансових показників та прогнозування майбутніх ризиків. Оцінка фінансового стану базується на поточних фінансових даних, які можуть не повністю відображати майбутні умови та зміни в економічному середовищі.

Рисунок 1.9 - Недоліки методів та моделей оцінки ризику кризового стану (банкрутства) підприємства згідно вітчизняних методичних рекомендацій

Джерело: розроблено автором на основі [14-16]

По-третє, багато дослідників при їх розрахунку ототожнюють показники ліквідності та показники платоспроможності. Однак це не зовсім вірно, оскільки показники ліквідності дають інформацію про те, чи є у підприємства достатній обсяг ліквідних активів для виконання своїх зобов'язань, а показники платоспроможності показують, чи спроможне підприємство погасити свої борги в певний момент часу. Тому поняття ліквідності є ширшим і ліквідність компанії залежить від її здатності погасити борги [17].

З іншого боку, через недостатню ліквідність підприємство може мати інші ресурси, достатні для погашення своїх зобов'язань. Тому при розробці методів оцінки кризового стану ці показники слід розраховувати окремо [18].

У методиках, запропонованих вітчизняними та зарубіжними вченими, показники прибутковості та рентабельності відіграють вирішальну роль в оцінці кризового стану та ймовірності банкрутства. Такий підхід прийнятний лише для іноземних компаній, які намагаються відобразити у своїх звітах якомога більші прибутки, щоб підвищити ціни на свої акції. Для вітчизняних підприємств використання даного методу не зовсім коректно [19; 20]. Насамперед це пов'язано з можливими викривленнями в окремих показниках фінансової звітності. Особливо це стосується показників витрат і прибутку. Бажання компаній приховати справжні доходи часто призводить до ненадійних показників, розрахованих на основі даних фінансової звітності.

Більшість розглянутих методик не забезпечують аналізу показників ділової активності підприємства. Вважаємо, що їх розрахунок, особливо внутрішньої та зовнішньої господарської діяльності, є вкрай важливим, оскільки дозволяє оцінити наявність та ефективність економічного потенціалу підприємства, а також ризик невдачі в умовах жорсткої конкуренції та нестабільного ринкового середовища. Крім того, результати його розрахунку можуть стати ефективною основою для прийняття відповідних рішень щодо раціональності корпоративного майна та його використання.

Отже, іноземні моделі зазвичай позиціонуються як універсальні. Вони не містять чітких порад щодо того, які підприємства можуть застосовувати їх

найефективніше, а які взагалі не повинні їх використовувати. Аналіз цих моделей показує, що вони в основному передбачають банкрутство великих і середніх компаній, тому точність прогнозів для малих компаній є щонайменше сумнівною. Також дані зарубіжні моделі не адаптовано до особливостей діяльності вітчизняних підприємств. Деякі методи просто не можна використовувати для аналізу фінансового стану малого бізнесу. Такі моделі спираються на показники, які або не відображені у звітах малих підприємств (наприклад, грошові потоки), або не характерні для малих підприємств (наприклад, ринкова ціна акцій). Однак модель О.О. Терещенко та методи аналізу, що викладені в методичних рекомендаціях є найбільш придатними для використання українським бізнесом, оскільки створена на основі аналізу вітчизняної підприємницької діяльності.

1.3. Фактори виникнення кризового стану вітчизняних підприємств в сучасних умовах

Причин фінансової кризи багато: загальний занепад ринкової економіки, відсутність корпоративних стратегій розвитку, непродуктивна праця співробітників компаній. Фактори, що викликають фінансові кризи, поділяються на зовнішні та внутрішні. Щоб зрозуміти справжні причини фінансової кризи компанії, необхідно більш детально розглянути внутрішні фактори, щоб розробити найкращий курс дій для виходу з кризи для конкретної ситуації. Більшість вчених-економістів розглядають корпоративні кризи через призму таких параметрів: джерела (фактори) їх виникнення, вид кризи та стадію її розвитку. Інші вчені крім типу та фази (фази) кризи, також оцінювали її розмір і гостроту. Чинники кризи науковці поділяють на екзогенні та ендогенні. Узагальнивши та доповнивши запропоновані ними

чинники, систематизуємо їх відповідно до виникнення криз в умовах діяльності підприємств:

1) зовнішні чинники кризового стану підприємства (рис. 1.10).

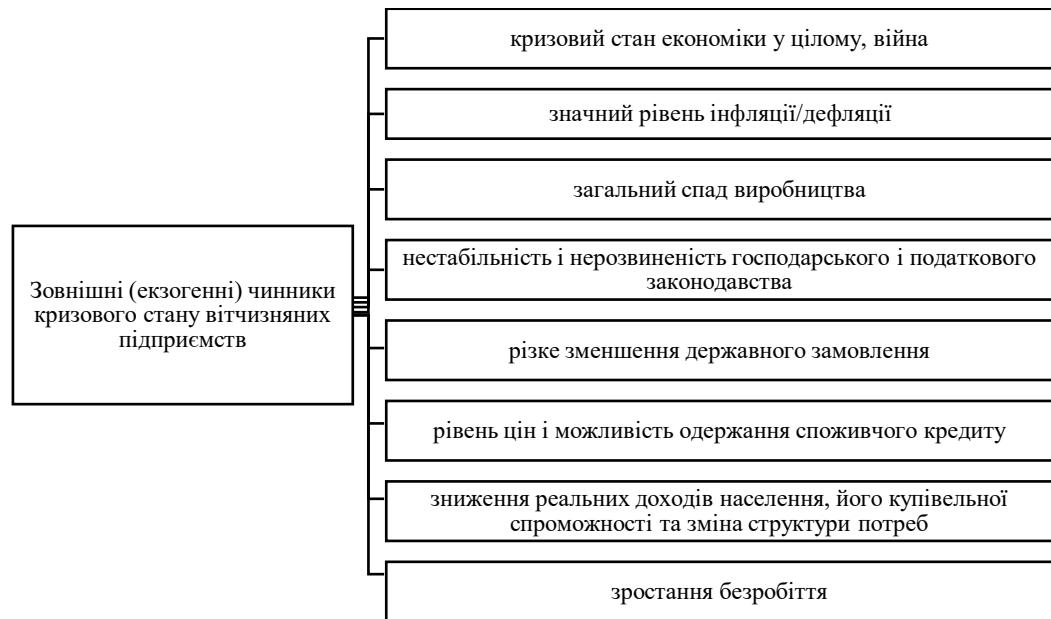

Рисунок 1.10 - Зовнішні (екзогенні) чинники кризового стану вітчизняних підприємств

Джерело: розроблено автором на основі [21]

Зовнішні причини фінансової кризи включають:

- складну внутрішню політичну ситуацію;
- загальну млявість ринкової економіки;
- відтік іноземного капіталу;
- нестабільне фінансове законодавство;
- підвищення податкового тягара та тарифів;
- високі темпи інфляції;
- нестабільні фінансові та валютні ринки;
- жорстку галузеву конкуренцію та кризи в окремих галузях;
- інші фактори, такі, як сезонність, ринкова монополія, національна соціальна криза та дискримінація окремих підприємств з боку влади.

Безсумнівно, що в сучасних умовах епідемію варто віднести до переліку зовнішніх причин криз, оскільки карантинні обмеження щодо окремих компаній призводили до виникнення фінансових криз і банкрутств. Варто зазначити, що зазначені внутрішні та зовнішні чинники слід розглядати не окремо, а в сукупності, оскільки в більшості випадків фінансові кризи виникають через існування різноманітних внутрішніх та зовнішніх причин.

Характерними наслідками впливу вищезазначених факторів на фінансово-економічний стан сільськогосподарських підприємств є: зменшення кількості замовлень і договорів на реалізацію продукції, підвищення собівартості та ціни, різке зниження продуктивності праці, зростання масштабів неліквідного оборотного капіталу, що призводить до надлишкових запасів і різкого падіння продажів, що призводить до того, що виручка від реалізації продукції, техніки та послуг не виправдала очікувань.

У лютому 2022 року росія розпочала повномасштабне вторгнення в Україну, що призвело до продовження війни в Україні та стало великим викликом для України та світової економіки. Ресурси країни спрямовані на національну оборону та пошук рішень для пом'якшення впливу війни на добробут громадян і бізнесу.

В умовах воєнного стану деякі проблеми, які існують у малому, середньому та мікропідприємстві, набули більшого значення. Порушуються ланцюжки поставок, знижується платоспроможність споживачів і попит на товари та послуги на внутрішньому ринку. Підприємці вимушені шукати нових ділових партнерів та клієнтів, а також досліджувати можливості зовнішніх ринків.

2) внутрішні чинники кризового стану підприємства (рис. 1.11).

У часи кризи чи економічного спаду фінансові труднощі неминучі для більшості з підприємств. В основному це викликано внутрішніми факторами, такими як погане управління грошовими потоками, або зовнішніми факторами, такими як ослаблення економіки, руйнівні події, подібні до того, що відбувається зараз під час війни в Україні.

Рисунок 1.11 – Внутрішні чинники кризового стану вітчизняних підприємств

Джерело: розроблено автором на основі [22]

Чим швидше підприємство зможе відреагувати на це позитивним та чітким планом дій, тим краще. Якщо підприємство зазнає невдачі, воно може опинитися у гіршому фінансовому становищі або збанкрутувати. Щоб уникнути цього сценарію, підприємству слід розпочати реалізацію кількох способів.

1. Визначити причину фінансової кризи. Першим кроком до подолання фінансової кризи є визначення основної проблеми, яка її викликала. Це може бути внутрішній фактор, зовнішній фактор або глобальна криза – що б це не було, підприємству потрібно намітити постійний або довгостроковий план подолання кризи.

2. Скоротити несуттєві витрати. Проаналізувати витрати свого бізнесу та дізнатися, де і як можна скоротити витрати. Визначити процеси, які коштують компанії найбільше, встановити хороший зв'язок зі своїм постачальником. У той же час на підприємстві потрібно відмовитися від трудомістких та ручних процесів, які приносять незначний дохід. Підприємство повинно бути більш уважними при прийнятті рішення про покупку. Для цього підприємству необхідно створити сильну команду з управління закупівлями та ланцюжками постачання, яка зможе забезпечити відповідність всього процесу поточному фінансовому стану [23].

3. Скоротити бюджет підприємства. Для цього підприємству необхідно розподілити бюджет на сфери бізнесу, які можуть підвищити прибутковість підприємства. Одна з перших речей, про які компанія має подумати під час фінансової кризи, - це відкласти будь-які плани розширення, заходи чи будь-які інші заходи, які потребують великих грошей. Щоб спростити його, підприємство може використовувати рішення фінансової програми, яку можна інтегрувати з управлінням закупівлями та ланцюжками постачання. В результаті підприємство може легко коригувати матрицю затвердження з отриманням бюджетних запитів від декількох відділів.

4. Контролювати грошовий потік на підприємстві. Грошовий потік - це джерело життєвої сили будь-якого бізнесу. Успішне управління грошима є складним завданням підприємствам навіть у нормальних обставин. Після початку повномасштабної війни в Україні стало набагато важче мати справу з економічною невизначеністю. Але підприємству необхідно керувати своїм грошовим потоком за допомогою щохвилинного моніторингу, адаптації та пристосуванні до мінливої економіки. Для цього підприємству необхідно своєчасно виставляти рахунки своїм клієнтам, щотижня перевіряти свою дебіторську заборгованість та використовувати кредитну лінію для заповнення прогалин у грошових потоках тощо [24; 25].

5. Змінити стратегії продажу. Підприємство повинно оцінити свої поточні стратегії продажу та з'ясувати, чи працюють вони чи ні. Таким чином,

підприємство зможе зрозуміти, що йому потрібно виправити чи змінити. Наприклад, під час фінансової кризи компанії її прерогатива – знати якість існуючих потенційних клієнтів та оцінювати, чи вони дійсно платоспроможні [26; 27].

Динаміку кількості діючих суб'єктів господарювання в Україні в 2018-2022 рр. відобразимо в табл. 1.1.

Таблиця 1.1 – Динаміка кількості діючих суб'єктів господарювання в Україні в 2018-2022 рр.

Роки	Кількість діючих суб'єктів господарювання					
	з урахуванням банків			без урахування банків		
	усього, одиниць	з них фізичні особи-підприємці, одиниць	у % до загального показника суб'єктів господарювання відповідного виду діяльності	усього, одиниць	з них фізичні особи-підприємці, одиниць/	у % до загального показника суб'єктів господарювання відповідного виду діяльності
2018	1839672	1483716	80,7	1839593	1483716	80,7
2019	1941701	1561028	80,4	1941625	1561028	80,4
2020	1973652	1599755	81,1	1973577	1599755	81,1
2021	1956320	1585414	81,0	1956248	1585414	81,0
2022	1732576	1470584	84,9	1732508	1470584	84,9

Джерело: розроблено автором на основі [23]

Мікро-, малі та середні підприємства (ММСП) є домінуючими учасниками української економіки, займаючи 99,98% усіх суб'єктів господарювання в країні. Вони забезпечують 74% всіх робочих місць та формують 64% валової доданої вартості. Навіть за умов воєнного стану, ці підприємства продемонстрували вражаючу стійкість. Внаслідок руйнівного впливу війни, бізнес швидко адаптувався до нових економічних реалій. Після початку повномасштабної військової агресії з боку росії, тимчасово припинили або ліквідували свою діяльність 64% ММСП. Та більшість з них вдалося відновити свою роботу. На жовтень 2023 року лише 9,6% компаній, які призупинили свою діяльність, знаходилися під загрозою повного припинення діяльності[20]. Також спостерігається тенденція збільшення

кількості підприємств, що зазнали збитків у результаті своєї діяльності (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Динаміка чистого прибутку / збитку підприємств в Україні в 2018-2022 рр.

Роки	Усього				
	чистий прибуток (збиток), тис.грн	підприємства, які одержали прибуток		підприємства, які одержали збиток	
		у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, тис.грн.	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, тис.грн
2018	288305468,1	73,9	584358002,5	26,1	296052534,4
2019	523779001,5	73,6	772019623,4	26,4	248240621,9
2020	68054905,5	71,0	599404728,4	29,0	531349822,9
2021	885276479,5	72,9	1117131352,8	27,1	231854873,3
2022	-276277742,8	65,8	639197706,9	34,2	915475449,7

Джерело: розроблено автором на основі [23]

Мікро-, малі та середні підприємства (ММСП) демонструють обережний підхід до економічних перспектив країни, аргументуючи це непередбачуваною ситуацією в країні, недостатнім попитом та дефіцитом робочої сили. Більшість компаній, які вже оптимізували свій персонал, не передбачають подальшого його скорочення, оскільки кадровий потенціал є передумовою для поступового відновлення економіки у 2024 році.

Більшість підприємств мають значні невикористані потужності, які планують поступово використовувати протягом 2024 року. У разі наявності попиту вони готові збільшити оборот на 50 відсотків. Незважаючи на тривалу війну, підприємства успішно адаптувалися до ситуації та зберегли фінансову стабільність. Хоча компаніям потрібне додаткове фінансування, вони обережно підходять до залучення нових інвестицій через невизначеність розвитку подальших подій. Безпечна ситуація визнана основним фактором, який впливає на рішення щодо релокації. Власники та керівники бізнесу очікують швидкого повернення до залишених регіонів після закінчення війни.

РОЗДІЛ 2

ДІАГНОСТИКА КРИЗОВОГО СТАНУ ТА ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА (НА ПРИКЛАДІ ТОВ СП "НІБУЛОН")

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства

Сільськогосподарське підприємство «НІБУЛОН» є найбільшим виробником та експортером сільськогосподарської продукції в Україні. Бренд «НІБУЛОН» об'єднує групу компаній у складі структурного підрозділу ТОВ СП «НІБУЛОН» та пов'язаних юридичних осіб. Спільне підприємство «НІБУЛОН» засноване в 1991 році. Станом на 2017 рік компанія мала 44 виробничі одиниці в 12 областях України, має власні суднобудівні та судноремонтні заводи та вантажний флот, який станом на 2021 рік налічувала 82 судна. Станом на кінець 2023 року з початком бойових дій група «НІБУЛОН» зазнала збитків на суму близько 450 млн, втратила приблизно 40% особового складу та працювала на 32% потужності. Основні напрямки діяльності ТОВ СП «Нібулон» відображено на рисунку 2.1.

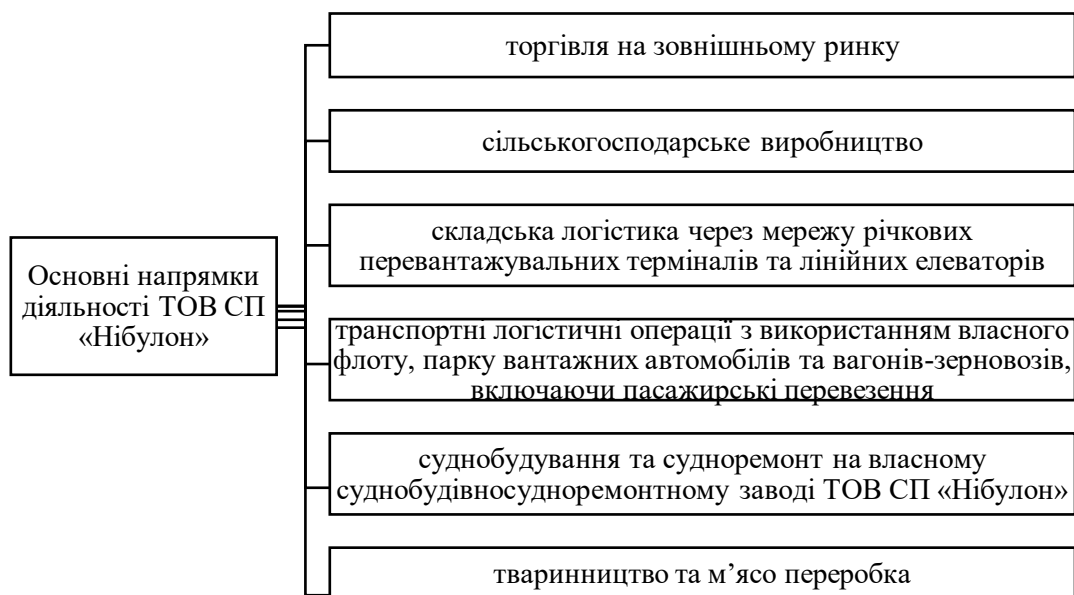

Рисунок 2.1 - Основні напрямки діяльності ТОВ СП «Нібулон»

Джерело: розроблено автором на основі [54]

Напрямки діяльності:

1. Рослинництво. Група «НІБУЛОН» нараховує 20 філій та 1 юридичну особу, які займаються сільськогосподарським виробництвом - підрозділ ТОВ «Врадіївське». 95% продукції, що виробляється компанією, – високоякісне зерно.

Станом на початок 2022 року земельний банк сягнув майже 85 тис. га у восьми областях України: Вінницькій, Житомирській, Луганській, Миколаївській, Сумській, Харківській, Хмельницькій та Черкаській (рис. 2.2).

Рисунок 2.2 – Карта земельного банку ТОВ СП «Нібулон» [54]

Зменшення земельного банку відбулося через тимчасову окупацію агрофілії «НІБУЛОН» у східному регіоні. Станом на весну 2023 року загальна площа території, яка підлягає розмінуванню, становить приблизно 25,5 тис. га.

Загальні культури: озима пшениця, кукурудза, озимий ячмінь, соняшник, соя, ріпак, сорго.

Станом 2022 рік на складі СП «НІБУЛОН» є приблизно 2400 одиниць сільгосптехніки.

2. Торгівля та експорт сільськогосподарської продукції. Група «НІБУЛОН» займає значну частку в експорті більшості зернових та олійних культур з України. Загалом на «НІБУЛОН» припадає від 8% до 11% загального експорту України. Трейдингову діяльність здійснює компанія NIBULON Trading B.V. (Нідерланди) та NIBULON SA (Швейцарія). Спільне підприємство «НІБУЛОН» є активним членом Американської торгової палати в Україні (ACC – American Chamber of Commerce in Ukraine) з 2011 року.

Нові експортні культури включають кукурудзу, пшеницю та ячмінь.

3. Логістика. Для транспортування продукції від елеватора до перевантажувального терміналу «НІБУЛОН» організував парк вантажівок, який нараховує 100 автомобілів MAN, Mercedes, DAF, Scania, Volvo. Всі автомобілі відповідають стандартам Євро 3 і Євро 5 і оснащені системами GPS контролю. У 2023 році було придбано ще 74 вантажівки Scania, причепи STAS та бензовози та автоцистерни (рис. 2.3).

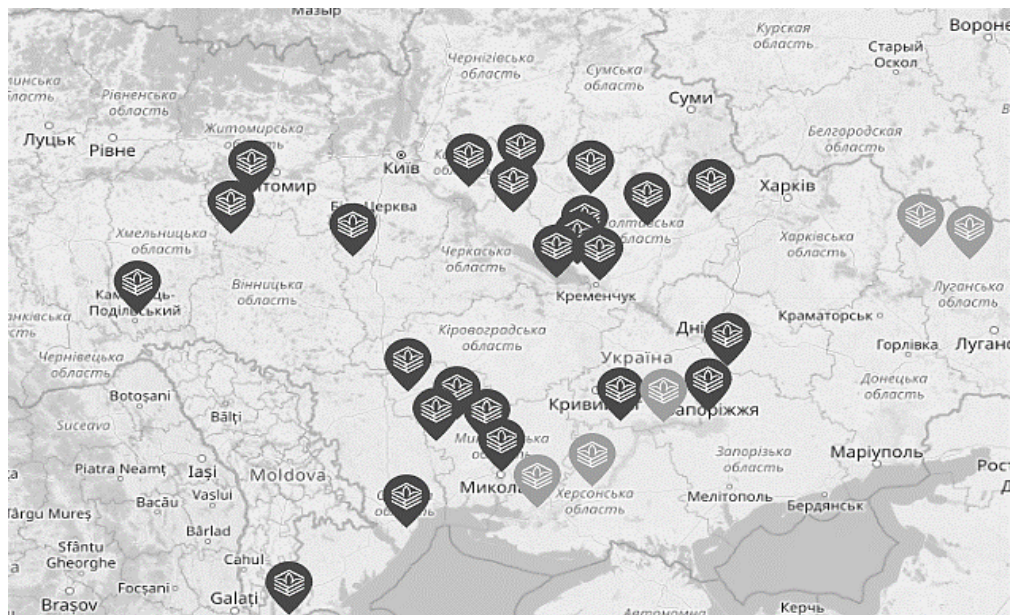

Рисунок 2.3 – Карта перевантажувальних терміналів та елеваторів
ТОВ СП «Нібулон» [54]

**(світло-сірим – окуповано чи пошкоджено)*

«НІБУЛОН» займає лідируючі позиції з перевезень на річках Дніпро та Південний Буг.

У 2021 році загальний обсяг річкових вантажоперевезень сягнув 20,6 млн тон, а судноплавна компанія «НІБУЛОН» займається перевезенням зерна, металопродукції, будматеріалів, вугілля тощо. Флот компанії у 2021 році складається з 82 суден. З травня 2017 року компанія «НІБУЛОН» відкрила регулярні водні пасажирські маршрути.

Залізницею компанія перевозить до 19% вантажів. «НІБУЛОН» розвиває власний парк зерновозів. У червні 2019 року підприємство отримало першу партію бензовозів 19-6869 вантажопідйомністю 70,5 тони та об'ємом кузова 120 куб. Станом на початок 2022 року залізничний парк «НІБУЛОНу» складається із 162 вагонів-хоперів. У 2023 році за сприяння Агентства США з міжнародного розвитку отримано 50 сучасних вантажівок-хоперів.

До кінця 2022 року флот «НІБУЛОНу» і Миколаївський порт були повністю заблоковані. Оскільки наразі немає можливості використовувати власний флот на річках Південний Буг і Дніпро, «НІБУЛОН» планує розвивати ринок водного транспорту Дунаю.

Через війну 9 внутрішніх терміналів втратили можливість водних перевезень, а ще 5 були окуповані або зруйновані. На початок 2024 року «НІБУЛОН» потребує додатково 250 автомобілів.

У 2024 році «НІБУЛОН» оновить автопарк, закупивши 76 тягачів Scania R450 Euro 5 та 64 напівпричепи бельгійського виробника STAS.

4. Тваринництво та м'ясопереробка. Тваринництвом займаються сім підрозділів Вінницької, Житомирської, Миколаївської та Хмельницької областей. Основні сорти: українська чорно-ряба, українська червоно-ряба, голштинська, піпа, симентальська. Поголів'я великої рогатої худоби близько 2600 голів. В наявності є 4100 свиней.

Спільне підприємство «НІБУЛОН» використовує власну натуральну сировину для виробництва ковбасних та м'ясних виробів ТМ «Бистрицькі ковбаси» без використання сої та штучних ароматизаторів.

5. Суднобудування та судноремонт. У 2012 році група «НІБУЛОН» придбала комплекс нерухомості судноремонтного заводу «Лиман» і створила

на його базі підрозділ – суднобудівно-судноремонтний завод «НІБУЛОН» (ССЗ «НІБУЛОН»).

Протягом 2012-2016 рр., 2017-2019 рр. реалізовано реконструкцію ССЗ «НІБУЛОН». Реконструкція заводського сліпу дозволила суднобудівникам самостійно будувати та спускати на воду 140-метрові судна. У вересні 2019 р. СП «НІБУЛОН» ввело в дію найбільший самохідний перевантажувач Nibulon Max. Довжина Nibulon Max становить 140 м, судно має 2 кранові частини і зерноскладище на 10 тис. т.

6. Капітальне будівництво. Відділ капітального будівництва «НІБУЛОНу» включає 30 інженерно-технічних фахівців та будівельників. Група збудовала та реконструювала тисячі об'єктів по всій Україні: елеваторні комплекси, будівлі, дороги, лікарні, лінії електромереж та водопроводи.

7. Зберігання зерна. У 2009 році компанія розпочала реалізацію інвестиційного проекту з відродження річок Дніпро та Південний Буг як транспортно-судноплавних. «НІБУЛОН» створив унікальні перевантажувальні термінали та комплексну інфраструктуру по всій Україні для прийому, зберігання та транспортування зернових та олійних культур, з потужним флотом та виробничими підрозділами.

На початок 2022 року загальна потужність зберігання зерна становить 2,25 млн тон, а загальна ємність підйомних цистерн – 2,03 млн тон, з них потужність зберігання річкового терміналу – 1,13 млн тон. «НІБУЛОН» має мережу з 27 перевантажувальних терміналів і лінійних елеваторних комплексів. Всього 445 силосів, що найбільше в Україні.

Всього станом на червень 2023 року працює 22 відділення та 22 елеватори, в тому числі перевантажувальний термінал у м. Миколаєві та Бессарабуської філії. З початку війни тимчасово окуповано 5 елеваторів: «Голопристанська» та «Козацька», «Кам'янка-Дніпровська», «Старобільський елеватор», «Сватове».

Жорстоке вторгнення росії в Україну спричинило серйозні збої в бізнес-операціях «НІБУЛОНу».

У період з березня по серпень 2022 року експорт впав на 88% порівняно з рівнем 2021 року. 20% активів «НІБУЛОНу» знаходяться під окупацією в південних і східних областях України. До них відносяться елеваторні комплекси, річкові перевантажувальні термінали, виробничі підрозділи зі значним земельним банком. Активи цілі, але недоступні.

Внаслідок перебоїв, викликаних війною, «НІБУЛОНу» довелося змінити маршрут експорту зернових із значно вищими витратами на тонну. Це значно зменшило прибутки компанії та фермерів і завищило ціни для кінцевих споживачів. Альтернативні маршрути інколи призводили до тривалих затримок у експорті вантажів.

Війна також сильно вплинула на персонал. Близько 40% співробітників «НІБУЛОНу» не можуть працювати з різних причин: воюють в армії, виїхали з дому або опинилися на окупованих російськими військами територіях.

Щоб зменшити збої в експорті, «НІБУЛОН» завершив першу чергу будівництва нового річкового терміналу в Ізмаїлі на Одещині. Це буде життєво важливий шлях для аграрного сектора України, що дозволить збільшити експорт поза зерновою угодою. Міністр інфраструктури України на конференції з відновлення України, що відбулася в Лугані в липні 2022 року, особливо згадав новий річковий порт в Ізмаїлі. Європейський Союз (ЄС) також наголосив на важливості створення нових логістичних маршрутів такого типу між Україною та ринками ЄС до відновлення доступу України до чорноморських шляхів.

Пріоритетом «НІБУЛОН» є збереження робочих місць і заробітної плати для своїх співробітників у ці складні часи. Будівництво нового терміналу та перенаправлення експорту з південних регіонів дозволило компанії створити робочі місця в безпечніших районах країни. Грошовий потік компанії залишається стабільним.

«НІБУЛОН» залучив міжнародну консультативну раду, щоб допомогти сформувати стратегію компанії на наступний етап розвитку та подолати збої, спричинені війною. «НІБУЛОН» також залучив міжнародні консультаційні

компанії Deloitte і Lazard для розробки процесів управління компанією відповідно до передової світової практики.

Компанія швидко адаптується до нових операційних реалій, спричинених війною, і прагне залишатися важливим гравцем в аграрному секторі України та робити внесок у економічний розвиток країни та глобальну продовольчу безпеку. Керівництво вживає заходів для збереження діяльності компанії, підтримувати свою робочу силу та готуватися до наступного сільськогосподарського сезону. У центрі уваги залишаються вирішення викликів сьогодення, «НІБУЛОН» також готується до можливостей майбутнього. Керівництво компанії впевнене, що приватні підприємства, такі як «НІБУЛОН», відіграватимуть вирішальну роль у післявоєнному відновленні та відбудові України.

2.2. Аналіз фінансового стану підприємства

Аналіз фінансового стану підприємства розпочнемо із дослідження стану складових активів підприємства в 2021-2023 рр. Динаміка активів підприємства відображена в табл. 2.1.

Таблиця 2.1 - Динаміка активів ТОВ СП «Нібулон» в 2021-2023 рр., тис. грн.

Показники	2021	2022	2023	Темп приросту, %	
				2022/ 2021	2023/ 2022
1	2	3	4	5	6
1. Необоротні активи					
Незавершені капітальні інвестиції	523525	743185	354342	41,96	-52,32
Основні засоби:	23198731	19981423	19897745	-13,87	-0,42
первісна вартість	24469432	24808245	25921048	1,38	4,49
знос	1270701	4826822	6023303	279,86	24,79
Інші необоротні активи	613346	606353	745573	-1,14	22,96
Необоротні активи	24412881	21425981	21118054	-12,23	-1,44
2. Оборотні активи					
Запаси	9830577	4890053	4682881	-50,26	-4,24

Продовження таблиці 2.1

1	2	3	4	5	6
Незавершене виробництво	125037	113560	147132	-9,18	29,56
Готова продукція	154134	134171	180388	-12,95	34,45
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:	1757145	108188	101583	-93,84	-6,11
Дебіторська заборгованість з бюджетом	1345908	809291	507080	-39,87	-37,34
Дебіторська заборгованість за виданими авансами	53301	91081	58035	70,88	-36,28
Інша поточна дебіторська заборгованість	29700	13983	4377	-52,92	-68,70
Гроші та їх еквіваленти	23762	241727	1427796	917,28	490,66
Інші оборотні активи	100857	107217	44067	6,31	-58,90
Оборотні активи	13649284	6863700	7140857	-49,71	4,04
Баланс	38062165	28289681	28258911	-25,68	-0,11

Відобразимо дані графічно (рис. 2.4).

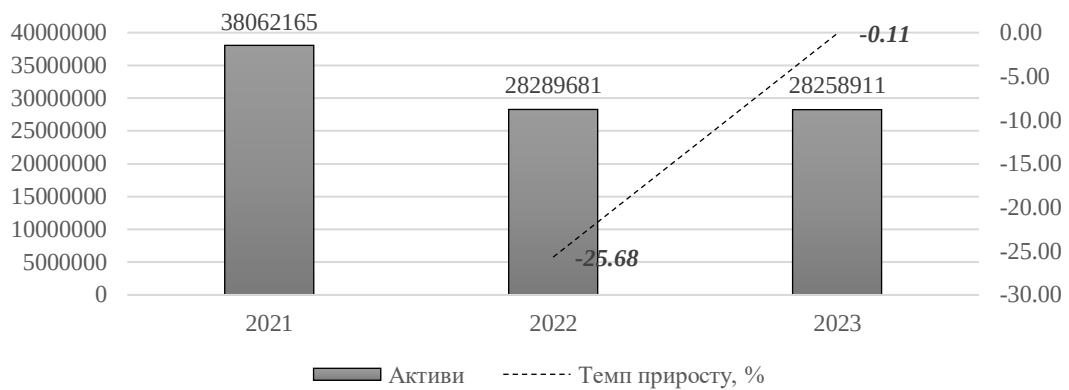

Рисунок 2.4 – Динаміка активів ТОВ СП «Нібулон» в 2021-2023 рр.,
тис. грн.

Джерело: розраховано автором на основі [54]

Упродовж досліджуваного період активи підприємства мали тенденцію до скорочення із рівня в 38062165 тис. грн. в 2021 році до 28258911 тис. грн. за результатом 2023 року. Скорочення обсягів активів підприємства відбулося за рахунок зменшення статей оборотних та необоротних активів (рис. 2.5)

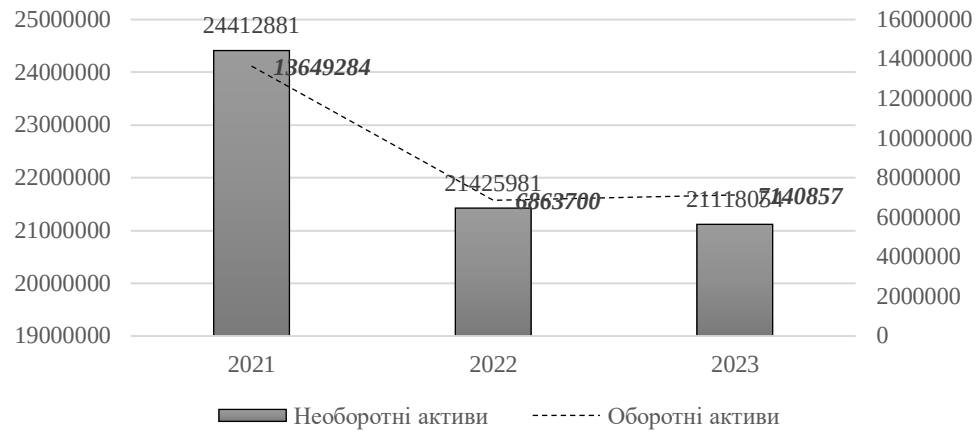

Рисунок 2.5 – Динаміка складових активів ТОВ СП «Нібулон» в 2021-2023 рр., тис. грн.

Джерело: розраховано автором на основі [54]

Оборотні активи підприємства в динаміці скоротилися на 47,7%, а необоротні активи за період 2021-2023 рр. зменшилися на 13,5% (рис. 2.6)

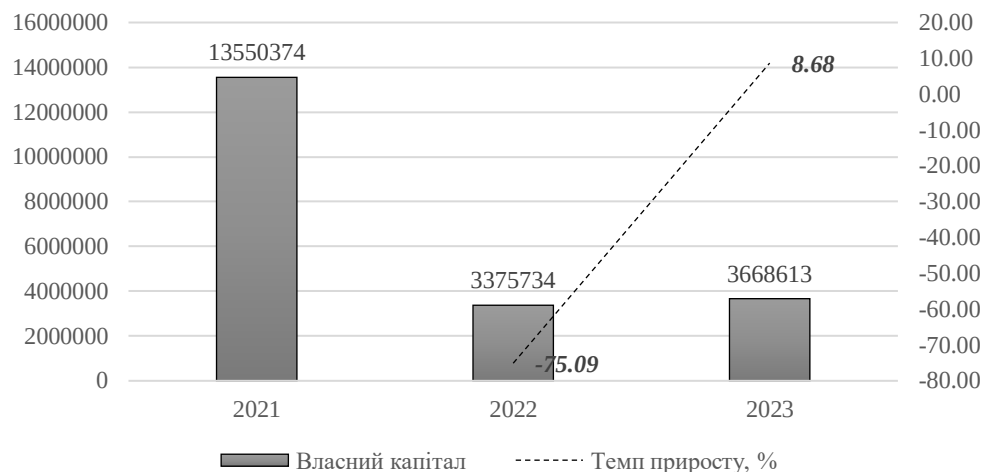

Рисунок 2.6 – Динаміка власного капіталу ТОВ СП «Нібулон» в 2021-2023 рр., тис. грн.

Джерело: розраховано автором на основі [54]

Власний капітал підприємства за досліджуваний період скоротився із обсягу в 13550374 тис. грн. в 2021 році до 3668613 тис. грн. в 2023 році, тобто на 73%. Зобов'язання підприємства за досліджуваний період навпаки зросли на 0,32%. Відобразимо динаміку зобов'язань ТОВ СП «Нібулон» в 2021-2023 рр. на рис. 2.7

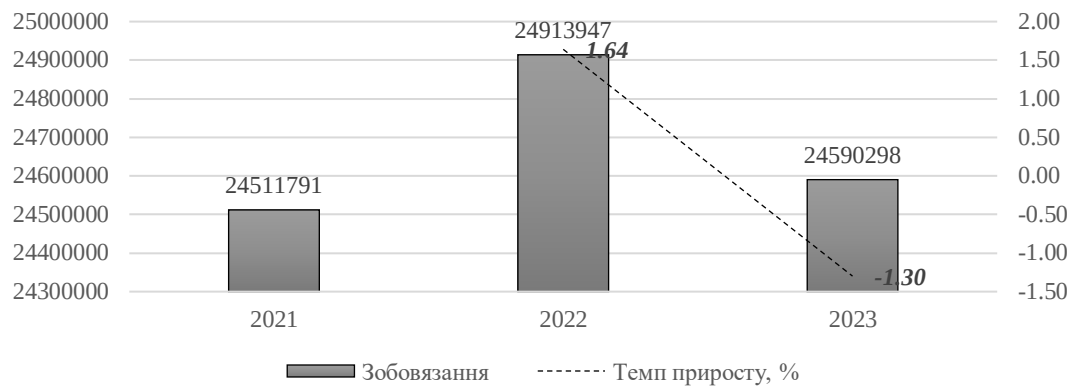

Рисунок 2.7 – Динаміка зобов'язань ТОВ СП «Нібулон»
в 2021-2023 рр., тис. грн.

Джерело: розраховано автором на основі [54]

Зростання зобов'язань в динаміці призвело до скорочення коефіцієнту автономії із 0,356 в 2021 році до 0,130 в 2023 році, що свідчить про залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування.

Наступний кроком здійснимо аналіз фінансових результатів підприємства, динаміку яких відображено в табл. 2.2. та на рис. 2.8

Таблиця 2.2 - Динаміка фінансових результатів ТОВ СП «Нібулон» в
2021-2023 рр., тис. грн. [54]

Показники	Роки, тис. грн.			Темп приросту, %	
	2021	2022	2023	2022/ 2021	2023/ 2022
Чистий дохід від реалізації продукції	40606579	15181308	22901412	-62,61	50,85
Інші операційні доходи	1089595	211832	723504	-80,56	241,55
Валовий прибуток	1499554	1133991	3217672	-24,38	183,75
Собівартість реалізованої продукції	39107025	14047317	19683740	-64,08	40,12
Адміністративні витрати	214998	194730	439914	-9,43	125,91
Витрати на збут	543697	572184	592495	5,24	3,55
Інші операційні витрати	60723	3816820	462658	6185,62	-87,88
Фінансовий результат до оподаткування	1398561	-9510861	309290	-780,05	-103,3
Чистий фінансовий результат: прибуток / збиток	1287038	-9200381	309290	-814,85	-103,4

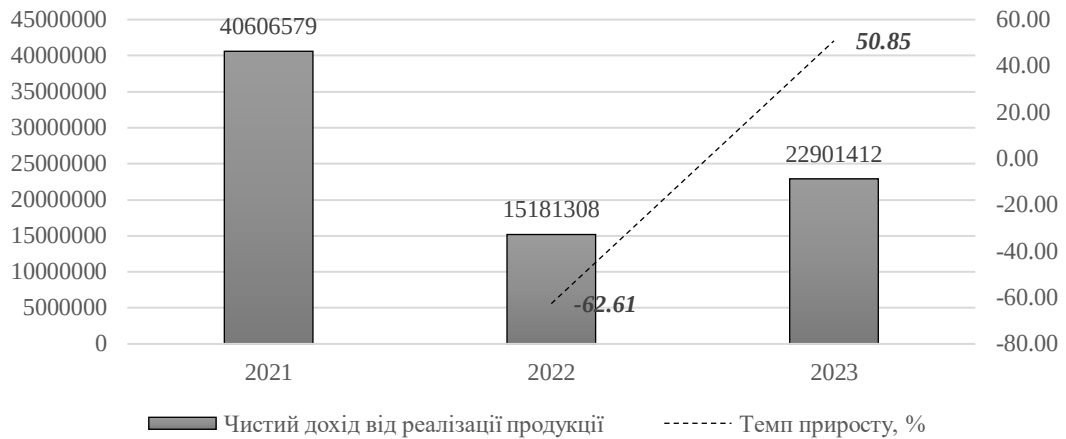

Рисунок 2.8 – Динаміка чистого доходу від реалізації продукції ТОВ СП «Нібулон» в 2021-2023 рр., тис. грн.

Джерело: розраховано автором на основі [54]

Упродовж 2021-2023 рр. чистий дохід від реалізації продукції мав динаміку до скорочення в 2022 році на 62,6% до обсягу в 15181,31 млн. грн., а також до зростання в 2023 році на 50,85% до обсягу в 22901,412 млн. грн. (рис. 2.9)

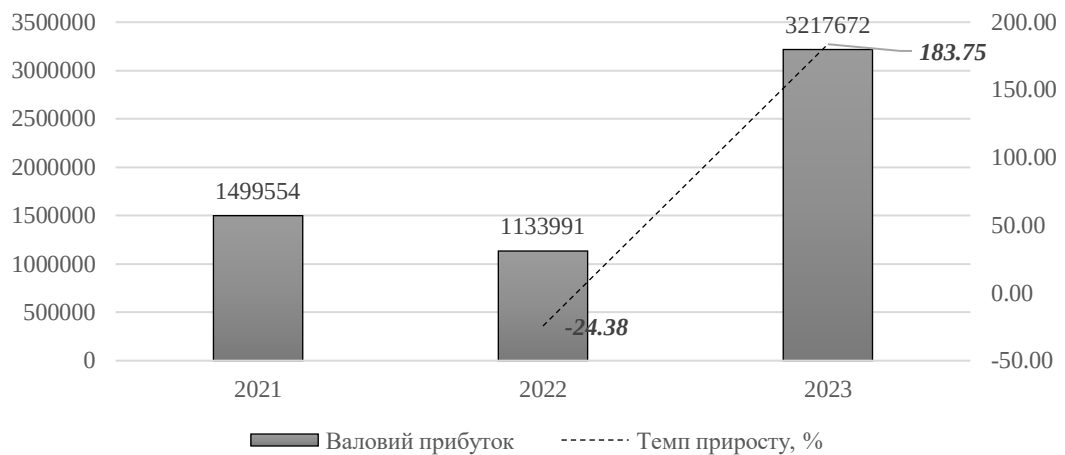

Рисунок 2.9 – Динаміка валового прибутку ТОВ СП «Нібулон» в 2021-2023 рр., тис. грн.

Джерело: розраховано автором на основі [54]

Обсяг валового прибутку за дослідований період зменшився в 2022 році на 25% до обсягу в 1133,99 млн. грн., проте в 2023 році валовий прибуток зріс на 184% до обсягу в 3217,67 млн. грн. (рис. 2.10).

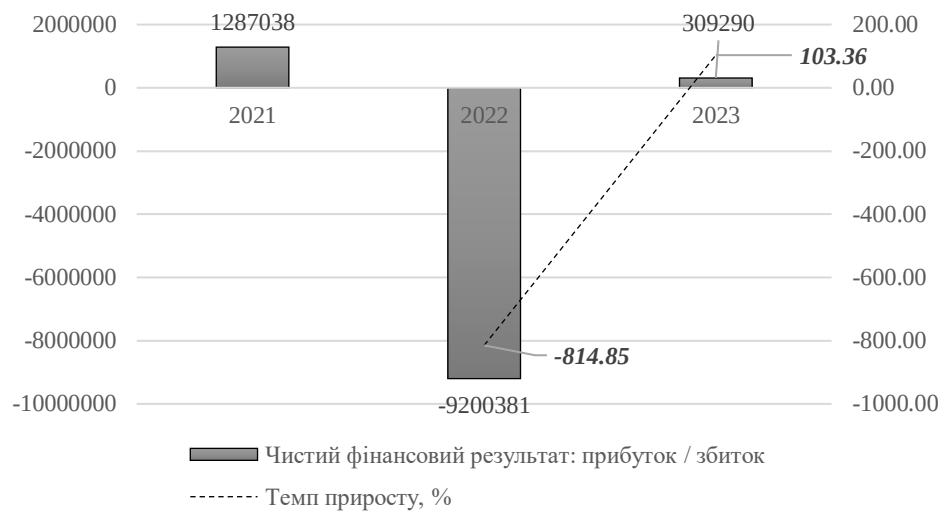

Рисунок 2.10 – Динаміка чистого прибутку ТОВ СП «Нібулон» в 2021-2023 рр., тис. грн.

Джерело: розраховано автором на основі [54]

Чистий прибуток підприємства в 2021 році становив 1287,038 млн. грн., а в 2022 році при скороченні на 815% до обсягу чистого збитку в -9200,38 млн. грн. В 2023 році при зростанні на 103,4% до обсягу в 309,290 млн. грн. (рис. 2.11).

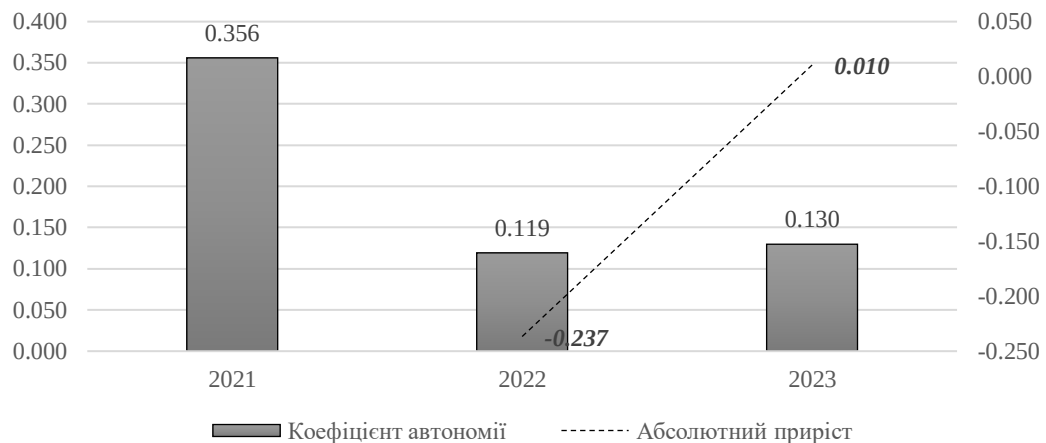

Рисунок 2.11 – Динаміка коефіцієнту автономії ТОВ СП «Нібулон» в 2021-2023 рр.

Джерело: розраховано автором на основі [54]

Коефіцієнт автономії підприємства за досліджуваний період був нижче нормативного значення в 0,5, що свідчить про залежність підприємства від зовнішній джерел фінансування.

Таблиця 2.3 – Динаміка показників ділової активності ТОВ СП «Нібулон» в 2021-2023 рр.

Показники	Роки			Абсолютний приріст	
	2021	2022	2023	2022-2021	2023-2022
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	2,97	2,21	3,21	-0,76	1,00
Тривалість обороту оборотних засобів	121,01	162,76	112,25	41,75	-50,51
Коефіцієнт оборотності виробничих запасів	4,13	3,10	4,89	-1,03	1,79
Тривалість обороту виробничих запасів	87,15	115,96	73,61	28,81	-42,35
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	12,75	14,85	34,13	2,10	19,28
Тривалість обороту дебіторської заборгованості	28,25	24,25	10,55	-4,00	-13,70
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	32,35	15,67	35,16	-16,69	19,49
Тривалість обороту кредиторської заборгованості	11,13	22,98	10,24	11,85	-12,74
Тривалість операційного циклу	115,40	140,21	84,16	24,81	-56,05

Джерело: розраховано автором на основі [54]

Тривалість операційного циклу на підприємстві за досліджуваний період скоротилася на 56 днів, із 115 днів в 2021 році до 84 днів в 2023 році, що є позитивним в роботі підприємства та свідчить про скорочення терміну перетворення запасів та дебіторської заборгованості на грошові кошти (табл. 2.4).

Таблиця 2.4– Динаміка показників рентабельності ТОВ СП «Нібулон» в 2021-2023 рр.

Показник	Роки			Абсолютний приріст	
	2021	2022	2023	2022-2021	2023-2022
Рентабельність продукції, %	3,834	8,073	16,347	4,238	8,274
Рентабельність основної діяльності, %	3,381	-32,522	1,094	-35,903	33,617
Рентабельність власного капіталу, %	9,498	-272,545	8,431	-282,043	280,975

Джерело: розраховано автором на основі [54]

Отже, упродовж досліджуваного період активи підприємства мали тенденцію до скорочення із рівня в 38062165 тис. грн. в 2021 році до 28258911 тис. грн. за результатом 2023 року. Скорочення обсягів активів підприємства відбулося за рахунок зменшення статей оборотних та необоротних активів. Оборотні активи підприємства в динаміці скоротилися на 47,7%, а необоротні активи за період 2021-2023 рр. зменшилися на 13,5%. Власний капітал підприємства за досліджуваний період скоротився із обсягу в 13550374 тис. грн. в 2021 році до 3668613 тис. грн. в 2023 році, тобто на 73%. Зобов'язання підприємства за досліджуваний період навпаки зросли на 0,32%. Зростання зобов'язань в динаміці призвело до скорочення коефіцієнту автономії із 0,356 в 2021 році до 0,130 в 2023 році, що свідчить про залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Тривалість операційного циклу на підприємстві за досліджуваний період скоротилася на 56 днів, із 115 днів в 2021 році до 84 днів в 2023 році, що є позитивним в роботі підприємства та свідчить про скорочення терміну перетворення запасів та дебіторської заборгованості на грошові кошти.

2.3. Оцінка ймовірності банкрутства підприємства за різних методичних підходів

У вітчизняній практиці широко використовуються дві методики аналізу фінансового стану, засновані на традиційних методах. Перша група базується на однофакторному аналізі показників фінансової звітності, а друга група базується на бальній системі, яка визначає індекс (рівень ризику) фінансового стану підприємства.

Виходячи з процедури оцінки фінансового стану потенційних бенефіціарів інвестиційних проектів, припускаючи фінансову самодостатність реалізації проекту та визначаючи вид гарантій обслуговування та погашення

наданих кредитів, для міжнародних фінансових організацій, послуги яких будуть здійснюватися за рахунок бенефіціарів, ми розраховуємо відповідні показники для визначення категорії боржника, до якої належить ТОВ СП «Нібулон» (табл. 2.5)

Таблиця 2.5 – Розрахунок фінансових коефіцієнтів для визначення інтегрального показника фінансового стану ТОВ СП «Нібулон» в 2021-2023 рр.

Фінансовий коефіцієнт	Роки			Абсолютний приріст		
	2021	2022	2023	2022-2021	2023-2022	2023-2021
1. К ₁ – коефіцієнт покриття (ліквідність третього ступеня)	0,7025	0,3025	0,3217	-0,4000	0,0192	-0,3807
2. К ₂ – проміжний коефіцієнт покриття	0,0932	0,0160	0,0691	-0,0771	0,0531	-0,0241
3. К ₃ – коефіцієнт фінансової незалежності	0,3560	0,1193	0,1298	-0,2367	0,0105	-0,2262
4. К ₄ – коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом	0,5551	0,1576	0,1737	-0,3975	0,0162	-0,3813
5. К ₅ – коефіцієнт рентабельності власного капіталу	67738,84	-484230,6	441,8429	-551969,4	484672,4	-67296,9
6. К ₆ – коефіцієнт рентабельності продажів за фінансовими результатами від операційної діяльності (EBIT)	0,0344	-0,6265	0,0135	-0,6609	0,6400	-0,0209
7. К ₇ – коефіцієнт рентабельності операційної діяльності за EBITDA	0,0335	-0,6179	0,0131	-0,6514	0,6310	-0,0205
8. К ₈ – коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком	0,0338	-0,3252	0,0109	-0,3590	0,3362	-0,0229
9. К ₉ – коефіцієнт оборотності оборотних активів	2,9802	2,2926	4,0086	-0,6876	1,7160	1,0284
10. К ₁₀ – коефіцієнт оборотності позичкового капіталу за фінансовими результатами перед оподаткуванням, фінансовими витратами та нарахуванням амортизації	0,0720	-0,4191	0,0139	-0,4911	0,4331	-0,0580

Джерело: розраховано автором на основі [54]

У відповідності до методики обрахунку, визначимо клас боржника за наступною формулою:

$$Z = 1,3 \times K_3 + 0,03 \times K_4 + 0,001 \times K_5 + 0,61 \times K_6 + 0,75 \times K_7 + 2,5 \times K_8 + 0,04 \times K_9 - 0,2$$

$$Z_{2021} = 1,3 \times 0,3560 + 0,03 \times 0,5551 + 0,001 \times 67738,84 + 0,61 \times 0,0344 + 0,75 \times 0,0335 + 2,5 \times 0,0338 + 0,04 \times 2,9802 - 0,2 = 68,2681$$

$$Z_{2022} = 1,3 \times 0,1193 + 0,03 \times 0,1576 + 0,001 \times -484230,6 + 0,61 \times -0,6265 + 0,75 \times -0,6179 + 2,5 \times -0,3252 + 0,04 \times 2,2926 - 0,2 = -50,0304$$

$$Z_{2023} = 1,3 \times 0,1298 + 0,03 \times 0,1737 + 0,001 \times 441,8429 + 0,61 \times 0,0135 + 0,75 \times 0,0131 + 2,5 \times 0,0109 + 0,04 \times 4,0086 - 0,2 = 0,6214$$

Відобразимо дані графічно разом із рівнем класу підприємства у відповідності до методики на рис.2.12.

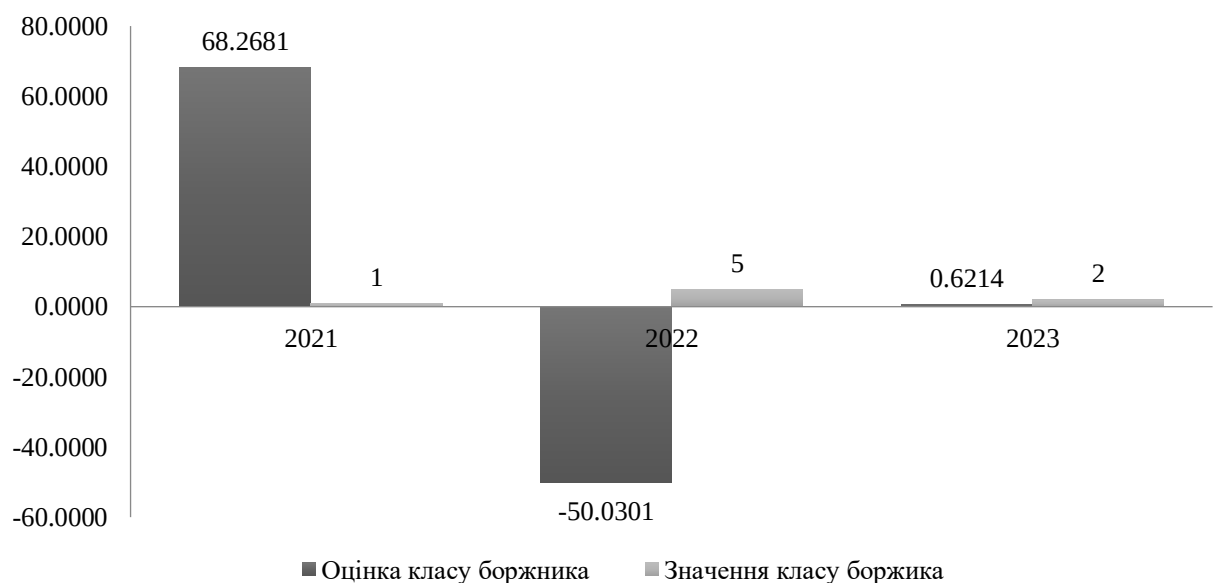

Рисунок 2.12 – Динаміка оцінки та класу боржника ТОВ СП «Нібулон» в 2021-2023 рр.

Джерело: розраховано автором на основі [54]

Інтерпретація значень інтегрального показника фінансового стану бенефіціара ТОВ СП «Нібулон» в 2021-2023 рр. відображено в табл. 2. 6.

Таблиця 2.6 – Інтерпретація значень інтегрального показника фінансового стану ТОВ СП «Нібулон» в 2021-2023 рр.

Види економічної діяльності	Класи за рівнем фінансового стану позичальника				
	клас 1	клас 2	клас 3	клас 4	клас 5
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство: секція А (розділи 01–03)	більше ніж + 0,81	від + 0,80 до + 0,35	від + 0,34 до - 0,25	від – 0,26 до – 3,2	менше ніж – 3,2
2021	62,2681				
2022					-50,0304
2023		0,6214			

Джерело: розраховано автором на основі [54]

У відповідності до отриманих значень, можемо зробити наступні висновки:

- в 2021 році підприємство належало до 1 класу, що свідчило про високий рівень спроможності виконувати зобов'язання та найменшу ймовірність дефолту;

- в 2022 році внаслідок погіршення фінансового стану підприємство відносилось до 5 класу боржників, що свідчило про високий рівень ймовірності дефолту;

- за результатом 2023 року внаслідок покращення частини фінансових показників підприємство відносилось до 2 класу, що свідчило про достатній рівень спроможності виконувати свої зобов'язання та незначна ймовірність дефолту.

З метою дослідження ймовірності банкрутства також використаємо Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Динаміка показників, що використовуються під час проведення аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств ТОВ СП «Нібулон» в 2021-2023 рр.

Показник	Формула	Роки			Абсолютний приріст		
		2021	2022	2023	2022-2021	2023-2022	2023-2021
Забезпечення зобов'язань боржника всіма його активами	Б /ПК	1,959	1,247	1,273	-0,712	0,026	-0,686
Забезпечення зобов'язань боржника його оборотними активами	ОА / ПК	0,702	0,302	0,322	-0,400	0,019	-0,381
Розмір чистих активів	Б - ПК	18631623	5598375	6062818	-13033248	464443	-12568805
Майно, яке знаходиться у розпорядженні підприємства		13649284	6863700	7140857	-6785584	277157	-6508427

Джерело: розраховано автором на основі [54]

На основі даних відображених вище можемо зробити висновок, що на підприємстві за досліджуваний період мало місце негативне скорочення забезпечення зобов'язань боржника його оборотними активами на -0,3811 із рівня в 0,702 до 0,322 в 2023 році.

Також негативним в роботі підприємства є скорочення обсягу чистих активів підприємства із обсягу в 18621623 тис. грн. в 2021 році до 6062818 тис. грн. в 2023 році, тобто на -12568805 тис. грн.

Наступним кроком здійснимо аналіз показників для виявлення ознак фіктивного банкрутства (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 – Динаміка показників для виявлення ознак фіктивного банкрутства ТОВ СП «Нібулон» в 2021-2023 рр.

Показник	Формула	Роки			Абсолютний приріст		
		2021	2022	2023	2022-2021	2023-2022	2023-2021
Коефіцієнт покриття, ОА / ПЗ	ОА / ПЗ	0,7025	0,3025	0,3217	-0,400	0,0192	-0,3807
Рентабельність продукції	(ВПЗ / СР) x100	3,8345	8,0727	16,3469	4,2382	8,2742	12,5124
Забезпечення зобов'язань боржника всіма його активами	Б / ПК	1,9589	1,2467	1,2731	-0,712	0,0264	-0,6857

Джерело: розраховано автором на основі [54]

За досліджуваний період на підприємстві відбулося негативне скорочення коефіцієнту покриття, що скоротився на -0,3807 із рівня в 0,7025 в 2021 році до 0,3217 в 2023 році. Дане скорочення є негативним та свідчить про зменшення рівня покриття підприємством своїх поточних зобов'язань за рахунок оборотних активів.

Також відбулося скорочення забезпечення зобов'язань на підприємстві на -0,6857 із рівня в 1,9589 в 2021 році до 1,2731 в 2023 році.

Отже, в 2021 році підприємство належало до 1 класу, що свідчило про високий рівень спроможності виконувати зобов'язання та найменшу ймовірність дефолту. В 2022 році внаслідок погіршення фінансового стану підприємство відносилось до 5 класу боржників, що свідчило про високий рівень ймовірності дефолту. За результатом 2023 року внаслідок покращення частини фінансових показників підприємство відносилось до 2 класу, що свідчило про достатній рівень спроможності виконувати свої зобов'язання та незначна ймовірність дефолту. На підприємстві за досліджуваний період мало місце негативне скорочення забезпечення зобов'язань боржника його оборотними активами на -0,3811 із рівня в 0,702 до 0,322 в 2023 році. Також негативним в роботі підприємства є скорочення обсягу чистих активів підприємства із обсягу в 18621623 тис. грн. в 2021 році до 6062818 тис. грн. в

2023 році, тобто на -12568805 тис. грн. За досліджуваний період на підприємстві відбулося негативне скорочення коефіцієнту покриття, що скоротився на -0,3807 із рівня в 0,7025 в 2021 році до 0,3217 в 2023 році. Дане скорочення є негативним та свідчить про зменшення рівня покриття підприємством своїх поточних зобов'язань за рахунок оборотних активів. Також відбулося скорочення забезпечення зобов'язань на підприємстві на -0,6857 із рівня в 1,9589 в 2021 році до 1,2731 в 2023 році.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ПОДОЛАННЯ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

3.1. Шляхи запобігання та подолання фінансової кризи на підприємстві

У сучасних умовах господарювання, у зв'язку із загостренням ринкової конкуренції та нестабільністю економічного та політичного життя, спричинених війною в Україні, багато сільськогосподарських підприємств опинились у кризовому стані. У цьому випадку дуже важливим стає створення системи, яка зможе оперативним чином визначити розвиток фінансової кризи компанії та дати можливість передбачити майбутні наслідки. Важливою складовою цієї системи є наявність ефективного механізму діагностики кризових станів та прогнозування ймовірності банкрутства сільськогосподарських підприємств, своєчасне застосування якого сприятиме виявленню ознак кризових явищ та прийняттю відповідних рішень щодо їх подолання. В умовах політичної нестабільності, економічного спаду, жорсткої конкуренції та законодавчих змін підприємства все частіше стикаються з фінансовими кризами.

Зважаючи на здійснений аналіз показників фінансового стану та ймовірності фінансової кризи на підприємстві ТОВ СП "НІБУЛОН", доцільним є впровадження наступних напрямків дій на підприємстві:

1. зростання прибутковості;
2. зниження обсягів поточних платежів;
3. зменшення собівартості виробництва продукції;
4. зменшення залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування;
5. зростання власного оборотного капіталу підприємства.

З метою запобігання фінансовій кризі в ТОВ СП "НІБУЛОН" доцільним є використання проактивного підходу, орієнтованого на зміцнення фінансової стійкості підприємства та зниження ризиків, які можуть призвести до кризи. Визначимо ключові заходи для запобігання фінансовій кризі на ТОВ СП "НІБУЛОН":

1. Фінансове планування та контроль:

- розробка фінансового плану. Створення детального фінансового плану на коротко- та довгостроковий період, який включає прогноз доходів, витрат та капіталовкладень;
- моніторинг фінансових показників. Регулярний аналіз ключових фінансових показників (ліквідність, рентабельність, обсяг продажів тощо) для своєчасного виявлення відхилень від запланованих значень;
- бюджетування. Впровадження системи бюджетування, що дозволяє контролювати витрати та доходи на всіх рівнях підприємства.

2. Управління ризиками:

- ідентифікація та оцінка ризиків. Проведення регулярного аналізу ризиків, пов'язаних з діяльністю підприємства, та оцінка їхнього потенційного впливу;
- розробка планів реагування. Створення планів реагування на можливі ризикові ситуації, включаючи стратегії мінімізації та усунення ризиків;
- страхування. Використання страхових продуктів для захисту від фінансових втрат через непередбачувані події (страхування майна, від нещасних випадків, від перерв у виробництві тощо).

3. Оптимізація витрат:

- аналіз витрат. Регулярний перегляд та аналіз структури витрат підприємства для виявлення можливостей їх оптимізації;
- зниження постійних витрат. Впровадження заходів для зниження постійних витрат, таких як оптимізація чисельності персоналу, зниження енерговитрат, перегляд умов оренди та інших фіксованих витрат;

- впровадження енергоефективних технологій. Інвестування в енергоефективні технології та обладнання для зниження операційних витрат.

4. Диверсифікація доходів:

- розширення ринків збуту. Вихід на нові ринки збуту, як внутрішні, так і міжнародні, для зниження залежності від обмеженого кола клієнтів;

- розширення асортименту продукції. Розробка та впровадження нових продуктів або послуг для диверсифікації джерел доходів та зниження ризику втрати частки ринку;

- пошук нових партнерів. Встановлення нових партнерських відносин та альянсів для розширення бізнес-можливостей та збільшення прибутковості.

5. Ефективне управління активами:

- підвищення ефективності використання активів. Оптимізація використання основних засобів та інших активів для забезпечення їх максимальної продуктивності;

- регулярна переоцінка активів. Проведення регулярної переоцінки активів для їх коректної оцінки у фінансовій звітності та виявлення можливостей для їхнього ефективнішого використання;

- продаж непрофільних активів. Відчуження активів, які не є ключовими для основної діяльності підприємства, з метою залучення додаткових фінансових ресурсів.

6. Підвищення кваліфікації персоналу:

- навчання та розвиток персоналу. Інвестування в навчання та розвиток працівників для підвищення їхньої кваліфікації та ефективності роботи;

- мотивація працівників. Впровадження системи мотивації, яка стимулює працівників до досягнення високих результатів та підвищення продуктивності праці.

7. Впровадження сучасних технологій:

- автоматизація процесів. Використання сучасних інформаційних технологій та програмного забезпечення для автоматизації бізнес-процесів, що дозволить підвищити ефективність роботи та знизити витрати;

- інновації у виробництві. Впровадження нових технологій та методів виробництва для підвищення якості продукції та зниження собівартості.

Реалізація цих заходів дозволить ТОВ СП "НІБУЛОН" не тільки запобігти фінансовій кризі, але й зміцнити свою конкурентоспроможність та забезпечити стабільний розвиток у довгостроковій перспективі.

До способів підвищення прибутковості на ТОВ СП "НІБУЛОН" належать:

- ліквідація надлишків товарних запасів, які не будуть затребувані найближчим часом;
- продаж частини невикористаного устаткування або передача його в оренду.

Серед способів збільшення обсягів грошових надходжень в діяльності ТОВ СП "НІБУЛОН" доцільно виділити наступні:

- стягнення простроченої дебіторської заборгованості, відстрочку поточних платежів;
- отримання банківських кредитів (наприклад, під заставу обладнання або матеріалів в обороті).

Способами зниження обсягів поточних платежів на ТОВ СП "НІБУЛОН" можуть бути:

- внесення в договори з постачальниками умов про відстрочення поточних платежів;
- перегляд умов договорів, строк платежів по яких вже настав;
- отримання гарантій та забезпечення майбутніх операцій.

Заходи щодо реагування на зростання собівартості виробництва продукції на ТОВ СП "НІБУЛОН":

1. Скорочення втрат від браку шляхом проведення заходів щодо його запобігання та усунення, а також більш раціонального використання відходів виробництва та процесу будівництва (ремонтних робіт)

2. Скорочення витрат на обслуговування виробництва та управління

3. Введення режиму економії у всіх секторах організаційно-господарської діяльності

Напрямки скорочення залежності підприємства ТОВ СП "НІБУЛОН" від зовнішніх джерел фінансування можуть бути описані наступним чином (рис. 3.1):

Рисунок 3.1 - Напрямки скорочення залежності підприємства ТОВ СП "НІБУЛОН" від зовнішніх джерел фінансування

Джерело: складено автором

1. Оптимізація фінансової політики. Розробка і впровадження ефективної фінансової стратегії, спрямованої на збільшення внутрішніх джерел фінансування та зниження потреби у зовнішніх джерелах капіталу.

2. Розширення власних ресурсів. Залучення нових джерел фінансування через внутрішнє накопичення прибутку, власний капітал, а також реінвестування отриманих прибутків у власні проекти та розвиток бізнесу.

3. Підвищення ефективності управління фінансами. Ефективне управління оборотним та основним капіталом, а також збільшення рентабельності підприємства ТОВ СП "НІБУЛОН" може допомогти зменшити потребу у зовнішніх джерелах фінансування.

4. Диверсифікація джерел фінансування. Розподіл ризику шляхом залучення фінансування з різних джерел, таких як банківські кредити, власні кошти, емісія облігацій або акційний капітал.

5. Мінімізація зовнішніх зобов'язань. Зменшення зовнішніх зобов'язань ТОВ СП "НІБУЛОН" шляхом раціоналізації витрат, виваженого вибору проектів та об'єктів інвестування, а також активного управління заборгованістю.

6. Стимулювання внутрішнього розвитку. Підтримка внутрішнього росту та розвитку ТОВ СП "НІБУЛОН" шляхом інновацій, модернізації технологій та збільшення конкурентоспроможності продукції підприємства.

Зростання власного оборотного капіталу на ТОВ СП "НІБУЛОН" є важливим завданням для забезпечення фінансової стійкості та ефективного управління підприємством. Визначимо напрямки, які можуть сприяти збільшенню власних оборотних коштів на ТОВ СП "НІБУЛОН" (Рис. 3.2)

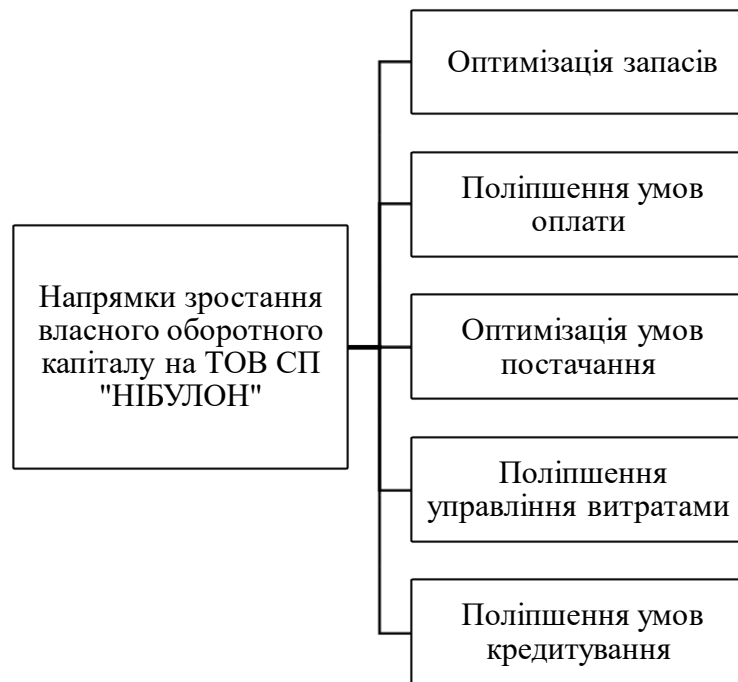

Рисунок 3.2 - Напрямки зростання власного оборотного капіталу на ТОВ СП "НІБУЛОН"

Джерело: складено автором

1. Оптимізація запасів. Ефективне управління запасами може допомогти ТОВ СП "НІБУЛОН" зменшити необхідну кількість готівкових коштів, що зв'язана з запасами. Це може бути досягнуто шляхом удосконалення систем управління запасами, впровадження методів прогнозування попиту та оптимізації поставок.

2. Поліпшення умов оплати. Встановлення більш вигідних умов оплати для покупців, таких як передоплата або швидкіші строки оплати, можуть допомогти ТОВ СП "НІБУЛОН" збільшити власні оборотні кошти шляхом швидшого отримання платежів.

3. Оптимізація умов постачання. Негативні умови постачання, такі як пізні строки оплати постачальника, можуть призводити до збільшення оборотних активів. Оптимізація цих умов, наприклад, шляхом переговорів щодо строків оплати, може допомогти зменшити потребу ТОВ СП "НІБУЛОН" у власних оборотних коштах.

4. Поліпшення управління витратами. Ефективне управління витратами може допомогти ТОВ СП "НІБУЛОН" зменшити необхідність у додаткових оборотних коштах. Це може бути досягнуто шляхом аналізу та оптимізації витрат, впровадження бюджетування та контролю за витратами.

5. Поліпшення умов кредитування. Забезпечення більш вигідних умов кредитування, таких як низький відсотковий кредит або гнучкі умови погашення, може допомогти ТОВ СП "НІБУЛОН" збільшити доступність власних оборотних коштів.

Зростання власного оборотного капіталу на ТОВ СП "НІБУЛОН" сприятиме підвищенню фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємства, адже це забезпечить більшу гнучкість у фінансових операціях та можливість виконання поточних зобов'язань підприємства.

Отже, доцільним є впровадження наступних напрямків дій на підприємстві: зростання прибутковості; зниження обсягів поточних платежів; зменшення собівартості виробництва продукції; зменшення залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування; зростання власного оборотного капіталу підприємства. Ключовими заходами для запобігання фінансовій кризі на ТОВ СП "НІБУЛОН": фінансове планування та контроль, управління ризиками, оптимізація витрат, диверсифікація доходів, ефективне управління активами, підвищення кваліфікації персоналу, впровадження сучасних технологій. Ефективне управління оборотним та основним капіталом, а також збільшення рентабельності підприємства ТОВ СП "НІБУЛОН" може допомогти зменшити потребу у зовнішніх джерелах фінансування. Також підтримка внутрішнього росту та розвитку ТОВ СП "НІБУЛОН" шляхом інновацій, модернізації технологій та збільшення конкурентоспроможності продукції підприємства. Зростання власного оборотного капіталу на ТОВ СП "НІБУЛОН" сприятиме підвищенню фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємства, адже це забезпечить більшу гнучкість у фінансових операціях та можливість виконання поточних зобов'язань підприємства.

3.2. Розробка та впровадження системи раннього попередження та реагування на фінансову кризу на ТОВ СП "НІБУЛОН"

Визначення кризового стану підприємств вимагає аналізу результатів досліджень та порівняння показників і характеристик. Цей процес завжди орієнтований на конкретний об'єкт і відбувається в певний момент часу. Його реалізація включає комплекс дослідницьких процедур для виявлення слабких місць та проблемних аспектів, які є найбільш корисними для оцінки реального стану управлінських процесів. Підприємство, розглянуте як об'єкт ранньої діагностики, є складною динамічною системою з внутрішніми та зовнішніми взаємодіями, різноманітними ресурсами, виробничими функціями, структурою та собівартістю виробництва. Системна складність ускладнює своєчасне виявлення та реагування на відхилення від установлених норм.

Система раннього попередження та реагування має бути інтегрована у систему планування та контролю. Вона виявляє та аналізує інформацію про потенційні загрози та можливості, що можуть виникнути у майбутньому. Незважаючи на те, що головною метою системи є виявлення ознак кризи на підприємстві, вона також надає можливості для знаходження додаткових переваг та шляхів вдосконалення управлінських процесів.

СРПР має дві підсистеми: для внутрішніх параметрів підприємства та для зовнішнього середовища. Перше завдання спрямоване на визначення ризиків і можливостей у суб'єкті господарювання. За час свого розвитку ця підсистема охоплювала три покоління:

- система першого покоління зосереджена в основному на виявленні впливу певних факторів;
- система другого покоління - на виявленні симптомів;
- «стратегічний радар» як система третього покоління СРПР спеціалізується на систематичній статистиці та оцінці інформації раннього попередження, що має стратегічне значення для підприємств (рис. 3.3).

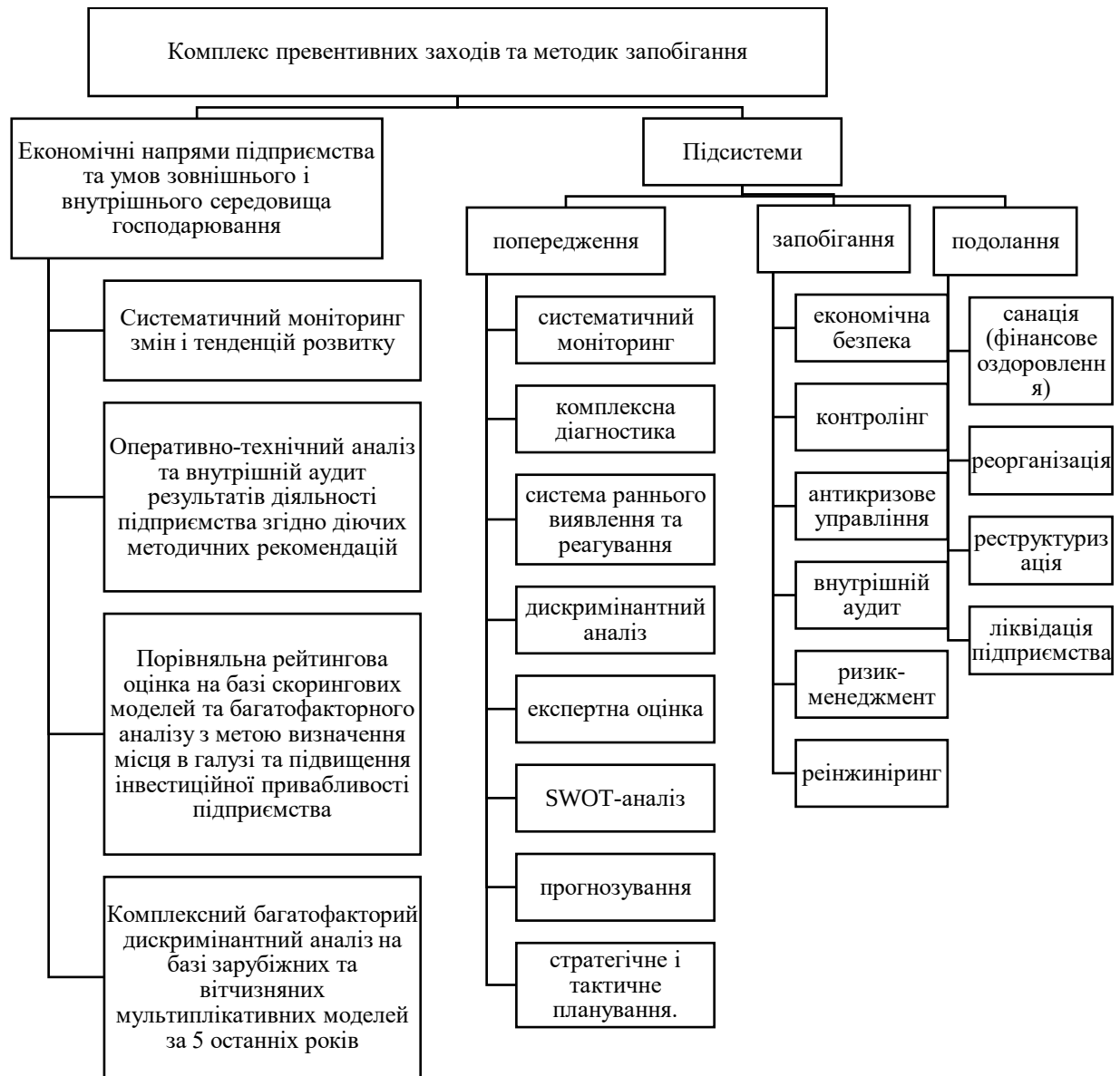

Рисунок 3.3 - Комплекс превентивних заходів та методик запобігання криз на ТОВ СП "НІБУЛОН"

Джерело: складено автором

Предметом дослідження другої підсистеми полягає в передбаченні потенційних загроз, перш за все з боку контрагентів, держави, конкурентів, тощо. Яскравим прикладом використання цієї підсистеми системи раннього попередження є проведення банківськими працівниками аналізу підприємств-позичальників під час оцінювання їх кредитоспроможності та супроводження кредитів. Процес формування системи раннього попередження може включати наступні етапи[16;18;41;45]:

1. Визначення сфери спостереження. Побудова будь-якої системи раннього попередження ґрунтується на чіткому розумінні мети підприємства та аналізі сфер зовнішнього та внутрішнього середовищ, які можуть стати потенційними джерелами небезпеки (викликати кризову ситуацію) або надати додаткові можливості. Зовнішніми сферами спостереження можуть бути ринки збуту, цінова політика конкурентів, зміни в законодавстві, тоді як внутрішніми - система мотивації праці, ефективність окремих підрозділів, фізичний та моральний знос основних виробничих активів.

2. Встановлення показників раннього попередження. Показники, які використовуються в областях спостереження, мають вказувати на розвиток явищ, які несуть у собі ризики або можливості, якнайраніше [45].

Серед головних критеріїв вибору показників можуть бути наступні:

- чіткість та точність відображення реальних тенденцій;
- повнота інформації про наявні можливості та ризики;
- своєчасне оповіщення про можливі загрози та переваги;
- економічна та аналітична значимість.

3. Встановлення цільових показників та інтервалів їх зміни для кожного показника. На цьому етапі важливо визначити перелік основних фінансово-економічних показників та якісних критеріїв і розрахувати межі безпеки для кожного показника, тобто сформулювати зону безпеки.

4. Визначення завдань для центрів оброблення інформації. Серед таких завдань можуть бути оцінка ймовірності фінансової кризи за допомогою моделей дискримінантного аналізу, SWOT-аналіз, бенчмаркінг, спостереження за тенденціями зміни показників раннього попередження та інші [18].

5. Побудова інформаційних каналів. Суть цього етапу полягає в забезпеченні інформаційного зв'язку між джерелами інформації та системою раннього попередження, а також між системою та її користувачами - керівниками на всіх рівнях.

6. Узагальнити висновки отриманого аналізу та внести пропозиції та рекомендації щодо розвитку сильних та усунення слабких сторін. Ці висновки та рекомендації слугують основою для проекту, в якому приймаються управлінські рішення [16].

Алгоритм послідовних дій системи раннього виявлення та подолання фінансової кризи на підприємстві ТОВ СП "НІБУЛОН" відображено на рис. 3.4.

Рисунок 3.4 - Алгоритм послідовних дій системи раннього виявлення та подолання фінансової кризи на підприємстві ТОВ СП "НІБУЛОН"

Джерело: складено автором

Загалом, для впровадження системи раннього виявлення та подолання фінансових криз на підприємстві ТОВ СП "НІБУЛОН" необхідно створити відділ контролінгу, що здійснюватиме розробку антикризових планів як

постійно діючий дорадчий орган в органі управління. Його найкраще сформувати з внутрішнього персоналу з глибокими знаннями специфіки роботи компанії та зовнішніх експертів з професійною кваліфікацією та ефективними методами вирішення проблем у кризових та кризових ситуаціях.

Також в рамках розробки системи раннього попередження та реагування на фінансову кризу на ТОВ СП "НІБУЛОН" доцільним є формування в межах відділу контролінгу департаменту з управління ризиками [16]. Пропонована організаційна структура після пропонованих змін відображена на рис. 3.5.

Відділ контролінгу підприємства виконуватиме ключові функції, спрямовані на забезпечення ефективності управління та оптимізацію бізнес-процесів. До основних завдань і функцій відділу контролінгу на ТОВ СП "НІБУЛОН" будуть належати:

1. Моніторинг та аналіз фінансової діяльності. Відділ контролінгу здійснюватиме постійний моніторинг фінансових показників підприємства, таких як прибуток, витрати, оборотність активів тощо. Це дозволить своєчасно виявляти відхилення від запланованих показників і вживати необхідних заходів щодо їх усунення.

2. Планування та бюджетування. Відділ контролінгу формуватиме бюджетні плани та визначає цілі та стратегії розвитку компанії на основі аналізу фінансових даних і прогнозів. Він також контролюватиме виконання бюджету та визначає відхилення для подальшого виправлення.

3. Аналіз ефективності процесів і проектів. Відділ контролінгу оцінюватиме ефективність різних бізнес-процесів і проектів, визначатиме їх вплив на фінансові показники компанії і дає рекомендації щодо оптимізації.

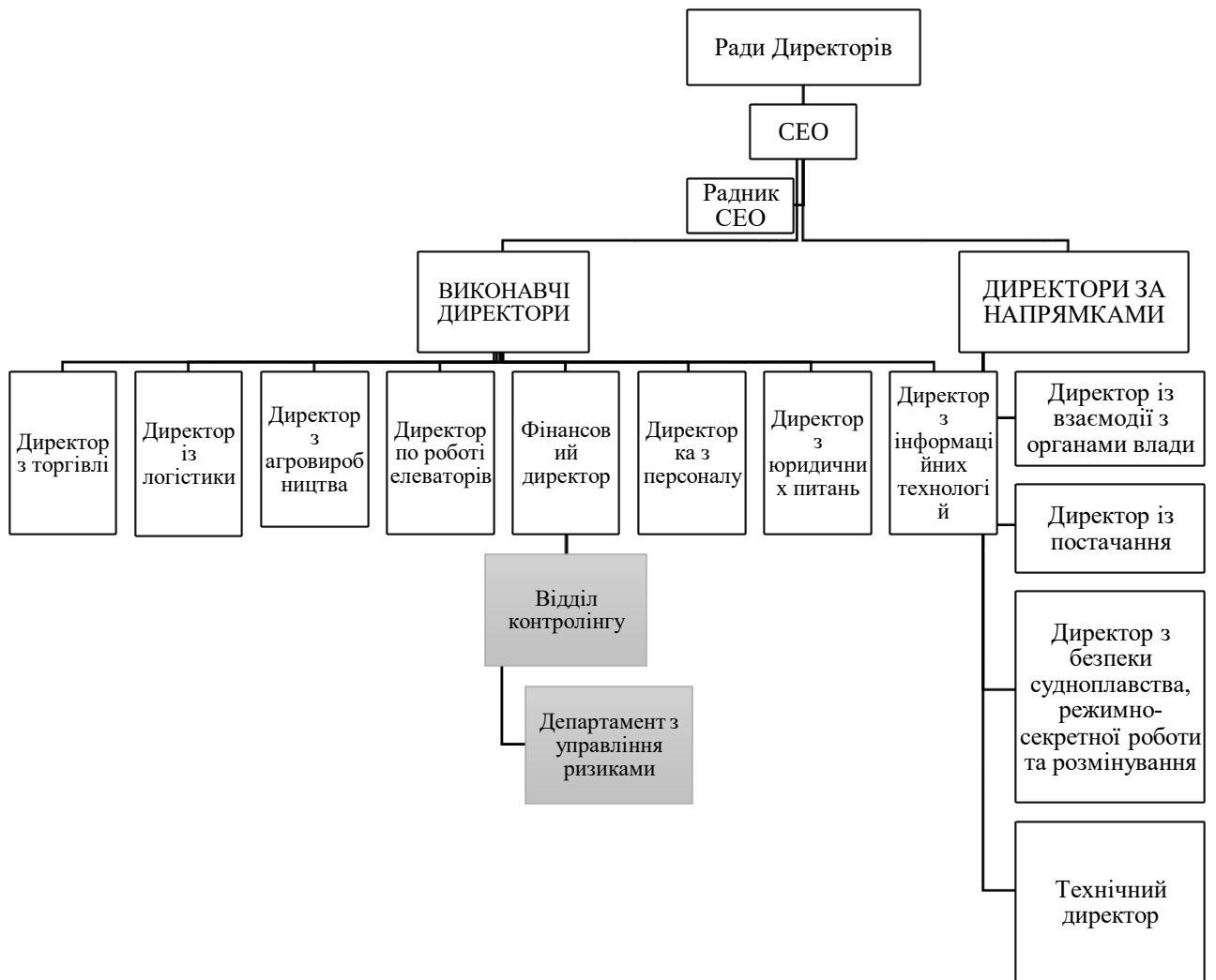

Рисунок 3.5 – Пропонована організаційна структура управління ТОВ СП "НІБУЛОН" (сірим – пропоновані нові елементи структури)

Джерело: складено автором

4. Звітність та аналіз даних. Відділ контролінгу готуватиме звіти та аналізи фінансової діяльності компанії для керівництва та інших зацікавлених сторін. Ці звіти надаватимуть об'єктивну інформацію про стан компанії та допомагають у прийнятті стратегічних рішень.

Відділ контролінгу відіграватиме важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності та ефективного управління бізнесом. Його функції

покликані забезпечити максимальне використання ресурсів і досягнення стратегічних цілей компанії.

Основними функціями відділу управління ризиками та контролю підприємства на ТОВ СП "НІБУЛОН" будуть [16;38]:

1. Ідентифікація ризиків. Відділ управління ризиками визначатиме потенційні загрози та небезпеки, які можуть вплинути на діяльність компанії. Це включає визначення всіх можливих факторів, які можуть призвести до негативного результату.

2. Оцінка ризику. Після виявлення ризиків відділ оцінюватиме їх вплив на підприємство та його бізнес-цілі. Ця оцінка включатиме визначення ймовірності ризику та його потенційного впливу на фінансову стабільність і репутацію компанії.

3. Розробка стратегії управління ризиками. Основною функцією цього відділу є розробка та впровадження стратегій зменшення або управління ризиками. Це може включати вживання заходів для запобігання ризику, передачу ризику страховій компанії або використання інших методів для мінімізації потенційних збитків.

4. Моніторинг та аналіз ризиків. Відділ здійснюватиме постійний моніторинг ризиків та їх впливу на бізнес. Це включатиме аналіз змін у зовнішньому середовищі, які можуть призвести до зміни рівнів ризику, а також виявлення нових загроз і проблем.

5. Звітність та зворотний зв'язок. Відділ управління ризиками забезпечує підприємство інформацією щодо поточного стану ризиків, вжитих заходів та їх ефективності. Ця інформація допомагає керівництву приймати обґрунтовані рішення та вдосконалювати стратегію управління ризиками.

Ці функції сприяють забезпеченню ефективного управління ризиками на підприємстві ТОВ СП "НІБУЛОН" та зниженню можливих негативних наслідків для його діяльності.

Отже, своєчасне виявлення фінансової кризи на підприємстві відкриває можливість не лише забезпечити безперебійну діяльність підприємства, а й

виявити його слабкі сторони, усунення яких призведе до підвищення ефективності та прибутковості. Затримка у виявленні та подоланні фінансових криз може спричинити банкрутство. З цієї причини, пропонуємо низку рекомендацій щодо системи раннього попередження та реагування на фінансову кризу на ТОВ СП "НІБУЛОН":

1. Систематичне планування, аналіз та оцінка результатів діяльності забезпечать попереднє виявлення та запобігання фінансових криз.

2. Своєчасна фінансова діагностика з використанням сучасних методик.

3. Впровадження системи раннього попередження та реагування.

4. Організація контролінгу для запобігання кризовим ситуаціям.

5. Визначення виду, фази та стадії фінансової кризи для впровадження антикризових заходів.

6. Негайна реакція на фінансову кризу, застосування всіх необхідних заходів та запобігання поглибленню кризи, що може призвести до банкрутства.

З метою забезпечення впровадження даних заходів на підприємстві доцільним є впровадження відділу контролінгу та департаменту управління ризиками.

Оцінку впровадження запроваджених заходів доцільно здійснити на основі визначення основних витрат підприємства та вигод від їх впровадження. Відобразимо прогнозні витрати на запровадження пропонованих заходів ТОВ СП "НІБУЛОН" в табл. 3.1.

Таблиця 3.1 – Прогнозні витрати на запровадження пропонованих заходів ТОВ СП "НІБУЛОН"

№	Витрати	Опис витрат	Обсяг, тис. грн.	Прогнозовані вигоди, %	Прогнозовані вигоди, тис. грн.
1	Витрати на			Скорочення витрат підприємства на втрату від настання ризиків в розмірі 2,5%.	
1.1	впровадження відділу контролінгу (3 працівника)	3 працівника із оплатою плаці в розмірі 35 тис. грн.	$105 * 12 = 1260$		
1.2		Соц. Відрахування	$23,1 * 12 = 277,2$		
2	Витрати на впровадження департаменту управління ризиками	2 працівника із оплатою плаці в розмірі 30 тис. грн.	$60 * 12 = 720$	Скорочення витрат в результаті виявлення відхилень від прогнозних значень і вживання необхідних заходів щодо їх усунення на 3%.	2736,5
		Соц. Відрахування	158,4		
2	Витрати на облаштування відділу	5 комплектів офісної техніки та меблів вартістю 70 тис. грн	$70 * 5 = 350$		
3	Витрати на функціонування відділу	Купівля галузевих звітів, дослідження ринку, інші витрати – 10 тис. грн. на місяць	120		3582,1
4	Витрати на купівлю програмного забезпечення для відділів	240 тис. грн. для відділу контролінгу / 168 тис. грн. для департаменту управління ризиками	408		
	Всього		3293,4		6318,6

Джерело: розраховано автором

Отже, можемо зробити висновок, що впровадження запропонованих заходів дозволить отримати вигоди в розмірі 6318,6 тис. грн. В табл. 3.2 здійснимо оцінку окупності інвестицій в даний захід.

Таблиця 3.2 – Оцінка доцільності запровадження пропонованих заходів
ТОВ СП "НІБУЛОН"

Показники	Оцінка
Чисті вигоди, тис. грн.	6318,6
Амортизація, тис грн.	151,6
Інвестиції, тис грн.	3292,4
Коефіцієнт дисконтування	0,96
Дисконтовані інвестиції, тис грн.	3160,7
Грошовий потік по проекту, тис грн.	6470,2
Дисконтований ГП, тис грн.	6211,4
Чистий приведений дохід (NPV), тис грн.	2919,0
Індекс рентабельності, %	1,89
Термін окупності проекту, місяців	2,54

Джерело: розраховано автором

Зважаючи на дані табл. 3.2 можемо зробити висновок, що термін окупності за заходом становитиме 3 місяці, а чистий приведений дохід становитиме 2919,0 тис. грн.

Зважаючи на скорочення витрат на підприємстві можемо спрогнозувати значення чистого доходу та чистого прибутку підприємства після впровадження запропонованих заходів на ТОВ СП "НІБУЛОН".

Отже, можемо зробити висновок, що впровадження запропонованих заходів дозволить збільшити обсяг чистого доходу до обсягу в 23410,6 млн. грн., а чистий прибуток – зросте до рівня в 315,61 млн. грн. (рис. 3.6)

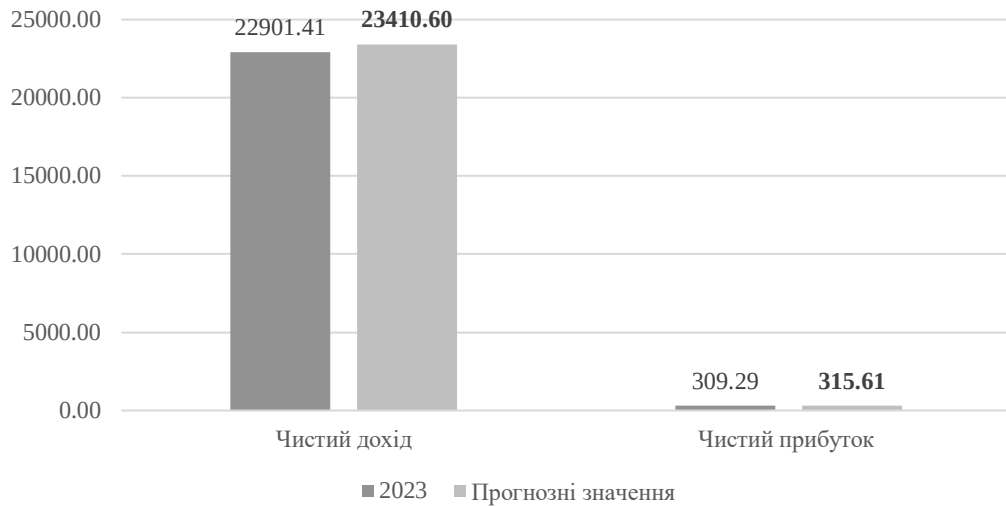

Рисунок 3.6 – Прогнозовані чистий дохід та чистий прибуток на ТОВ СП "НІБУЛОН"

Джерело: розраховано автором

Таким чином, впровадження запропонованих заходів дозволить отримати чисті вигоди в розмірі 6318,6 тис. грн. Термін окупності за заходом становитиме 3 місяці, а чистий приведений дохід становитиме 2919,0 тис. грн. Впровадження запропонованих заходів дозволить збільшити обсяг чистого доходу до обсягу в 23410,6 млн. грн., а чистий прибуток – зросте до рівня в 315,61 млн. грн.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній бакалаврській роботі досліджено теоретико-методичні підходи та практичні аспекти діагностики кризового стану підприємства та розроблено напрями попередження та подолання фінансової кризи на вітчизняних підприємствах, зокрема, на ТОВ СП «Нібулон». За результатами проведеного дослідження в кваліфікаційній бакалаврській роботі можна зробити такі висновки та пропозиції:

1. Фінансову кризу слід визначати як фазу, на якій діяльність підприємства є незбалансованою, а можливість впливу управління на фінансові відносини підприємства обмежена. Фінансова криза розглядається як загроза корпоративної неплатоспроможності, та банкрутства, збиткової діяльності або відсутності потенціалу бізнесу для подальшої успішної діяльності.

2. Іноземні моделі зазвичай позиціонуються як універсальні, проте вони не адаптовані до особливостей діяльності вітчизняних підприємств. Тому модель О.О. Терещенко та методи аналізу, що викладені в методичних рекомендаціях є найбільш придатними для використання українським бізнесом, оскільки створена на основі аналізу вітчизняної підприємницької діяльності.

3. У часи кризи чи економічного спаду фінансові труднощі неминучі для більшості з підприємств. В основному це викликано внутрішніми факторами, такими як погане управління грошовими потоками, або зовнішніми факторами, такими як ослаблення економіки, руйнівні події, подібні до того, що відбувається зараз під час війни в Україні. Чим швидше підприємство зможе відреагувати на це позитивним та чітким планом дій, тим краще. Якщо підприємство зазнає невдачі, воно може опинитися у гіршому фінансовому становищі або збанкрутувати.

4. Сільськогосподарське підприємство «НІБУЛОН» є найбільшим виробником та експортером сільськогосподарської продукції в Україні. Бренд «НІБУЛОН» об'єднує групу компаній у складі структурного підрозділу ТОВ СП «НІБУЛОН» та пов'язаних юридичних осіб. Спільне підприємство «НІБУЛОН» засноване в 1991 році. Станом на 2017 рік компанія мала 44 виробничі одиниці в 12 областях України, має власні суднобудівні та судноремонтні заводи та вантажний флот, який станом на 2021 рік налічувала 82 судна загальним дедвейтом понад 156 тис. тон. Станом на кінець 2023 року з початком бойових дій група «НІБУЛОН» зазнала збитків на суму близько 450 млн, втратила приблизно 40% особового складу та працювала на 32% потужності. Пріоритетом «НІБУЛОН» є збереження робочих місць і заробітної плати для своїх співробітників у ці складні часи. Будівництво нового терміналу та перенаправлення експорту з південних регіонів дозволило компанії створити робочі місця в безпечніших районах країни. Грошовий потік компанії залишається стабільним.

5. Скорочення обсягів активів підприємства відбулося за рахунок зменшення статей оборотних та необоротних активів. Оборотні активи підприємства в динаміці скоротилися на 47,7%, а необоротні активи за період 2021-2023 рр. зменшилися на 13,5%. Власний капітал підприємства за досліджуваний період скоротився із обсягу в 13550374 тис. грн. в 2021 році до 3668613 тис. грн. в 2023 році, тобто на 73%. Зобов'язання підприємства за досліджуваний період навпаки зросли на 0,32%. Зростання зобов'язань в динаміці призвело до скорочення коефіцієнту автономії із 0,356 в 2021 році до 0,130 в 2023 році, що свідчить про залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Тривалість операційного циклу на підприємстві за досліджуваний період скоротилася на 56 днів, із 115 днів в 2021 році до 84 днів в 2023 році, що є позитивним в роботі підприємства та свідчить про скорочення терміну перетворення запасів та дебіторської заборгованості на грошові кошти.

6. Упродовж 2021 р. підприємство належало до 1 класу, що свідчило про високий рівень спроможності виконувати зобов'язання та найменшу ймовірність дефолту. В 2022 році внаслідок погіршення фінансового стану підприємство відносилось до 5 класу боржників, що свідчило про високий рівень ймовірності дефолту. За результатом 2023 року внаслідок покращення частини фінансових показників підприємство відносилось до 2 класу, що свідчило про достатній рівень спроможності виконувати свої зобов'язання та незначна ймовірність дефолту. На підприємстві за дослідований період мало місце негативне скорочення забезпечення зобов'язань боржника його оборотними активами на -0,3811 із рівня в 0,702 до 0,322 в 2023 році. Також негативним в роботі підприємства є скорочення обсягу чистих активів підприємства із обсягу в 18621623 тис. грн. в 2021 році до 6062818 тис. грн. в 2023 році, тобто на -12568805 тис. грн. За досліджуваний період на підприємстві відбулося негативне скорочення коефіцієнту покриття, що скоротився на -0,3807 із рівня в 0,7025 в 2021 році до 0,3217 в 2023 році. Дане скорочення є негативним та свідчить про зменшення рівня покриття підприємством своїх поточних зобов'язань за рахунок оборотних активів. Також відбулося скорочення забезпечення зобов'язань на підприємстві на -0,6857 із рівня в 1,9589 в 2021 році до 1,2731 в 2023 році.

7. З метою запобігання фінансової кризи на підприємстві доцільним є впровадження наступних дій на підприємстві: зростання прибутковості; зниження обсягів поточних платежів; зменшення собівартості виробництва продукції; зменшення залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування; зростання власного оборотного капіталу підприємства. Загалом, для впровадження системи раннього виявлення та подолання фінансових криз на підприємстві ТОВ СП "НІБУЛОН" необхідно створити відділ контролінгу, що здійснюватиме розробку антикризових планів як постійно діючий дорадчий орган в органі управління. Його найкраще сформувати з внутрішнього персоналу з глибокими знаннями специфіки роботи компанії та зовнішніх експертів з професійною кваліфікацією та

ефективними методами вирішення проблем у кризових та кризових ситуаціях. Ефективне управління оборотним та основним капіталом, а також збільшення рентабельності підприємства ТОВ СП "НІБУЛОН" може допомогти зменшити потребу у зовнішніх джерелах фінансування. Також підтримка внутрішнього росту та розвитку ТОВ СП "НІБУЛОН" шляхом інновацій, модернізації технологій та збільшення конкурентоспроможності продукції підприємства. Зростання власного оборотного капіталу на ТОВ СП "НІБУЛОН" сприятиме підвищенню фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємства, адже це забезпечить більшу гнучкість у фінансових операціях та можливість виконання поточних зобов'язань підприємства.

8. Запропоновано низку рекомендацій щодо системи раннього попередження та реагування на фінансову кризу на ТОВ СП "НІБУЛОН": систематичне планування, аналіз та оцінка результатів діяльності забезпечать попереднє виявлення та запобігання фінансових криз, своєчасна фінансова діагностика з використанням сучасних методик, впровадження системи раннього попередження та реагування, організація контролінгу для запобігання кризовим ситуаціям, визначення виду, фази та стадії фінансової кризи для впровадження антикризових заходів, негайна реакція на фінансову кризу, застосування всіх необхідних заходів та запобігання поглибленню кризи, що може призвести до банкрутства. З метою забезпечення впровадження даних заходів на підприємстві доцільним є впровадження відділу контролінгу та департаменту управління ризиками.

9. Проведені розрахунки свідчать про те, що впровадження запропонованих заходів дозволить отримати чисті вигоди в розмірі 6318,6 тис. грн. Термін окупності за заходом становитиме 3 місяці, а чистий приведений дохід становитиме 2919,0 тис. грн. Впровадження запропонованих заходів дозволить збільшити обсяг чистого доходу до обсягу в 23410,6 млн. грн., а чистий прибуток – зросте до рівня в 315,61 млн. грн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вербівська Л.В., Кушнір І.В., Романюк А.С. Діагностика кризового стану підприємств у сучасних умовах господарювання. *Молодий вчений*. 2018. № 12(1). С. 250–255. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2018-12-64-6>
2. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій. Київ: Київський національний торговельно-економічний ун-т, 2001. 580 с.
3. Науменко А.П., Гаврилко Т.О. Антикризове управління підприємством. *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури*. 2010. Вип. 25. С. 48–54.
4. Пономаренко В.С., Тридід О.М., Кизим М.О. Стратегія розвитку підприємства в умовах кризи: монографія. Харків : ІНЖЕК, 2010. 323 с.
5. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч. посібник. К. : КНЕУ, 2015. 412 с.
6. Маслак О.О., Гром'як О.Б. Експрес-діагностика внутрішніх криз на підприємстві. *Економіка промисловості*. 2013. № 1–2. С. 68–75.
7. Anagnos G. Managing crises before they happen: What every executive and manager needs to know about crisis management. New York : AMACOM, 2010.
8. Бугай В.З., Оніпко А.Д. Характерні риси та діагностика фінансової кризи. *Економічний простір*. 2019. № 142. С. 101–111. DOI: <https://doi.org/10.30838/P.ES.2224.260219.101.382>.
9. Гасанов С. С., Штангрет А. М., Котляревський Я. В. Антикризове корпоративне управління: теоретичні та прикладні аспекти. К.: ДННУ «Акад. Фін. Управління», 2012. 301 с.
10. Григор'єва О.В., Міщенко А.Ю. Кризові явища в економіці та їх прояви на підприємстві. *Наук. вісн. Ужгород. нац. унту : Сер. : „Міжнародні економічні відносини та світове господарство”*. 2017. № 13 (1). С. 76–79.
11. Ганзюк С.М. Фінансова криза на підприємствах України. *Молодий вчений*. 2016. № 3. С. 49–52.

12. Бланк І. А. Основи фінансового менеджменту. К.: Ніка-Центр; Ельга, 2016. 592 с.
13. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій: монографія / Л. О. Лігоненко. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т., 2001. 580 с.
14. Про затвердження Методики проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій від 27.06.1997 № 81. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-97>. .
15. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства: Наказ Міністерства економіки України від 19.01.2006 № 14 (у редакції Наказу Міністерства економіки України від 26.10.2010 № 1361). URL: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=161074
16. Колісник М.К. Фінансова санація і антикризове управління підприємством : навч. посібник: Кондор, 2022. 272 с.
17. Терещенко О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві : монографія. К. : КНЕУ, 2006. 268 с.
18. Ватченко О. Б. Використання моделей оцінки ймовірності банкрутства на підприємствах України. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. № 17. С. 132-138.
19. Костакова Л. Чинники виникнення криз на підприємстві. *Інноваційний розвиток та безпека підприємств в умовах неоіндустріального суспільства*. 2020. С. 523-525
20. Роговський Ю. Методичні підходи до діагностики кризового стану підприємств. *Актуальні проблеми вітчизняної економіки, підприємництва та управління на сучасному етапі. IV Міжнародна науково-практична конференція студентів та молодих вчених*. 2020. С.134-136

21. Кузнецова Г.В. Формування системи антикризового управління на вітчизняних підприємствах. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2019. Випуск № 62. С. 312–319.
22. Мельник С.І. Теоретичні аспекти застосування антисипативного управління фінансовою безпекою підприємства. *Агросвіт*. 2020. № 5. С. 31–35.
23. Державна служба статистики URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
24. Baubion Charles. OECD Risk management: Strategic Crisis Management. Working Papers on Public Governance. OECD. 2013. no. 23. 24 p.
25. Сомар Г. М. Сутність антикризового управління підприємством в умовах нестабільного ринкового середовища. *Наукові записки Української академії друкарства*. 2021. № 1. С. 335–339. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_2021_1_31.
26. Ладунка І. С., Андрияшина О. І. Антикризове управління підприємством. *Економіка і суспільство*. 2017. Випуск 8. С. 278-281.
27. Кояда В. О. Управлінські рішення в системі антикризового управління підприємством *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. № 1 (52). 2012, С. 153-159.
28. Simola S. Teaching corporate crisis management through business ethics education. *European Journal of Training and Development*. 2014. Vol. 38(5). P. 485- 503.
29. Давиденко Н. М. Антикризове фінансове управління на підприємстві. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Економіка, аграрний менеджмент, бізнес*. 2015. Випуск 211(1). С. 76-80. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_econ_2015_211%281%29.
30. Шевчук В. В. Використання превентивного антикризового управління для стабілізації ринкової позиції підприємства. *Бізнес-інформ*. 2015, № 5. С. 264-268.

31. Jereb Borut, Wrzalik Artur. Use of Expert Systems in Crisis Management. CzOTO. 2019. Volume 1 (1). P.406- 411.
32. . Zamoum Khaled, Gorpe Tevhide Serra. Crisis Management: A Historical and Conceptual Approach for a Better Understanding of Today's Crises. IntechOpen. 2018. P.203-217. URL: <http://dx.doi.org/10.5772/intechopen.76198>.
33. Шапурова О. О. Сутність, завдання та принципи антикризового управління. *Держава та регіони. економіка та підприємництво*. 2019. № 1. с. 228-232. URL: http://www.irbisnbnv.gov.ua/cgibin/irbis_nbnv/cgiirbis_64.exeC21COM 236.pdf.
34. Троц І. В. Формування системи попередження, прогнозування і подолання банкрутства промислових підприємств. *Економіка: реалії часу: наук. журн.* 2015. № 4. 272-278 с. URL: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/No4/272- 278.pdf>.
35. Zdrowomyslow N., Spies C., Gellink M. Sanierung in Krisenzeiten Der Betribswirtschaft. 2014. № 2. S. 25.
36. Скібіцький О. М. Антикризовий менеджмент: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 568 с.
37. 1. Хринюк О. С., Бова В. А. Моделі розрахунку ймовірності банкрутства як метод оцінки фінансового потенціалу підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com. ua/?op=1&z=6121>
38. Савченко А. М. Аналіз показників балансу з метою попередження банкрутства суб'єкта господарювання. *Молодий вчений*. 2019. № 1. С. 501–505. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-1-65-115>
39. Солодухін С. В., Шайтанова Є. С. Сучасні підходи до аналізу впливу поведінкових факторів в управлінні економічними об'єктами. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. 2017. Вип. 15. Ч. 2. С. 129–132. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/ 15_2_2017ua/30.pdf

40. Сич О. А. Дискримінантний аналіз і його застосування в прогнозуванні банкрутства підприємства. *Молодий вчений*. 2017. № 2. С. 333–339. URL: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/78.pdf>
41. Абрамова А. С., Духніч О. В. Основні причини банкрутства підприємств України та заходи по запобіганню їх неплатоспроможності. *Молодий вчений*. 2017. № 11. С. 1092–1095. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/11/262.pdf>
42. Рзаєва Т. Г., Бондар О. В. Аналітичні ознаки зростання ризику загроз банкрутства підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки»*. 2017. № 5. С. 69–72. URL: <http://elar.khnu.km.ua/jspui/bit.-stream/123456789/6193/1/5.pdf>
43. Бова В. А., Хринюк О. С. Сутність фінансового потенціалу підприємства. *Актуальні проблеми економіки та управління*. 2017. № 11. URL: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/102585/97661>
44. Чумак В. Д., Дорошенко О. О., Кіріченко Н. О. Оцінка неплатоспроможності підприємств при загрозі банкрутства. *Вісник ХНАУ, Серія «Економічні науки»*, 2019. Вип. 3. С. 130 – 137. URL: http://visen.knau.kharkov.ua/20193_15.html
45. Давидова Ю.Ю. Проблеми антикризового управління підприємством. *Символ науки*. 2016. №9-1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/problems-antikrizisnogo-upravleniya-predpriyatiem>
46. Бурикiна Н.М., Бурикiн А.Д. Моделювання процесiв управління підприємством. *Економіка та управління: проблеми, рішення*. 2016. № 9. С. 62.
47. Кондратьєва К.В. Оцінка ефективності антикризового управління підприємством. *Вісник ПГУ. Серія: Економіка*. 2016. №4 (31). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/otsenka-effektivnosti-antikrizisnogo-upravleniyapredpriyatiem>
48. Дударєва А.Б. Удосконалення системи антикризового управління підприємством. *Вісник сільського розвитку та соціальної політики*. 2018. №2

(18). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sovershenstvovanie-sistemyantikrizisnogo-upravleniya-predpriyatiem>

49. Тебекін А.В. Виділення класів методів прийняття управлінських рішень в умовах антикризового управління. *Вісник Тверського державного університету. Серія: Економіка та управління*. 2019. №2.

50. Черкашина А.О., Головка О.Г. Шляхи покращення фінансового стану підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2020. № 39. URL: <http://www.marketinfr.od.ua/uk/39-2020>

51. Нагайчук В.В., Ковальчук Н.Є. Аналіз фінансової стійкості підприємств та напрямки її забезпечення. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Сер. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2017. № 875. С. 71-76.

52. Черкашина А.О. Головка О.Г. Діагностика ймовірності настання банкрутства підприємства». *На III Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Перспективи розвитку управлінських систем у соціальній та економічній сферах України: теорія і практика*. URL: https://fitu.kubg.edu.ua/images/stories/Departments/ku/2019/Zb_kubg_ku_28_11.pdf

53. Єпіфанова І.М. Банкрутство підприємств: спектр невирішених проблем. *Економіка: реалії часу*. 2017. №1 (29). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/bankrotstvo-predpriyatiy-spektr-nereshennyhproblem>

54. Дані та звітність про підприємство ТОВ СП "НІБУЛОН" URL: <https://clarity-project.info/edr/14291113/finances>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Дата звіту 27.02.2024
 Період 2023 рік, 12 міс
 Бухгалтер [Шуліка Світлана Олександрівна](#)
 КАТОТТГ UA48060150010139573
 Кількість працівників 3 722

Баланс (Звіт про фінансовий стан)

Актив

Назва рядка	Код рядка	На початок звітнього періоду, тис. грн	На кінець звітнього періоду, тис. грн
I. Необоротні активи Нематеріальні активи	1000	27 327.00	31 017.00
первісна вартість	1001	38 117.00	45 368.00
накопичена амортизація	1002	10 790.00	14 351.00
Незавершені капітальні інвестиції	1005	743 185.00	354 342.00
Основні засоби	1010	19 981 423.00	19 897 745.00
первісна вартість	1011	24 808 245.00	25 921 048.00
знос	1012	4 826 822.00	6 023 303.00
Довгострокові біологічні активи	1020	54 436.00	74 852.00
інші фінансові інвестиції	1035	10 596.00	10 596.00
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	5 661.00	3 929.00
Інші необоротні активи	1090	603 353.00	745 573.00
Усього за розділом I	1095	21 425 981.00	21 118 054.00
II. Оборотні активи Запаси	1100	4 890 053.00	4 682 881.00
Виробничі запаси	1101	113 560.00	147 132.00
Незавершене виробництво	1102	134 171.00	180 388.00
Готова продукція	1103	1 003 347.00	812 976.00
Товари	1104	3 638 975.00	3 542 385.00
Поточні біологічні активи	1110	595 871.00	307 353.00
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	108 188.00	101 583.00
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	91 081.00	58 035.00
з бюджетом	1135	809 291.00	507 080.00
у тому числі з податку на прибуток	1136	50 194.00	110 540.00
з нарахованих доходів	1140	5 867.00	5 867.00
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	13 983.00	4 377.00
Поточні фінансові інвестиції	1160	0.00	
Гроші та їх еквіваленти	1165	241 727.00	1 427 796.00
Готівка	1166	53.00	56.00
Рахунки в банках	1167	241 674.00	1 417 730.00
Витрати майбутніх періодів	1170	422.00	1 818.00
Інші оборотні активи	1190	107 217.00	44 067.00
Усього за розділом II	1195	6 863 700.00	7 140 857.00
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0.00	
Баланс	1300	28 289 681.00	28 258 911.00

Пасив

Назва рядка	Код рядка	На початок звітнього періоду, тис. грн	На кінець звітнього періоду, тис. грн
I. Власний капітал Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	19.00	700.00
Капітал у дооцінках	1405	8 386 103.00	7 961 516.00
Резервний капітал	1415	5.00	5.00
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-5 010 393.00	-4 293 608.00
Усього за розділом I	1495	3 375 734.00	3 668 613.00
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення Відстрочені податкові зобов'язання	1500	1 642 363.00	1 638 611.00
Інші довгострокові зобов'язання	1515	580 278.00	755 594.00
Усього за розділом II	1595	2 222 641.00	2 394 205.00
III. Поточні зобов'язання і забезпечення Короткострокові кредити банків	1600	16 429 728.00	17 845 535.00
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	266 252.00	254 853.00
товари, роботи, послуги	1615	896 668.00	559 860.00
розрахунками з бюджетом	1620	16 112.00	10 194.00
у тому числі з податку на прибуток	1621	0.00	
розрахунками зі страхування	1625	7 355.00	6 546.00
розрахунками з оплати праці	1630	33 823.00	30 113.00
за одержаними авансами	1635	4 683 766.00	2 758 550.00
за розрахунками з учасниками	1640	19 447.00	14 314.00
Доходи майбутніх періодів	1665	316.00	0.00
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0.00	
Інші поточні зобов'язання	1690	337 839.00	716 128.00
Усього за розділом III	1695	22 691 306.00	22 196 093.00
Баланс	1900	28 289 681.00	28 258 911.00

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

Фінансові результати

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	22 901 412.00	15 181 308.00
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	19 683 740.00	14 047 317.00
Валовий: прибуток	2090	3 217 672.00	1 133 991.00
Інші операційні доходи	2120	723 504.00	211 832.00
Адміністративні витрати	2130	439 914.00	194 730.00
Витрати на збут	2150	592 495.00	572 184.00
Інші операційні витрати	2180	462 658.00	3 795 176.00
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	2 446 109.00	
збиток	2195		3 216 267.00
Інші фінансові доходи	2220	22 935.00	25.00
Інші доходи	2240	127 656.00	91.00
Фінансові витрати	2250	1 396 693.00	998 882.00
Інші витрати	2270	890 717.00	5 295 828.00
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	309 290.00	
збиток	2295		9 510 861.00
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	0.00	310 480.00
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	309 290.00	
збиток	2355		9 200 381.00

Дата звіту 28.02.2023
 Період 2022 рік, 12 міс
 Бухгалтер [Шуліка Світлана Олександрівна](#)
 КАТОТТГ UA48060150010139573
 Кількість працівників 4 190
 Баланс (Звіт про фінансовий стан)

Актив

Назва рядка	Код рядка	На початок звітнього періоду, тис. грн	На кінець звітнього періоду, тис. грн
I. Необоротні активи Нематеріальні активи	1000	19 206.00	27 327.00
первісна вартість	1001	27 269.00	38 117.00
накопичена амортизація	1002	8 063.00	10 790.00
Незавершені капітальні інвестиції	1005	523 525.00	743 185.00
Основні засоби	1010	23 198 731.00	19 981 423.00
первісна вартість	1011	24 469 432.00	24 808 245.00
знос	1012	1 270 701.00	4 826 822.00
Інвестиційна нерухомість	1015	0.00	0.00
первісна вартість	1016	0.00	
знос	1017	0.00	0.00
Довгострокові біологічні активи	1020	41 727.00	30 507.00
первісна вартість	1021	0.00	
накопичена амортизація	1022	0.00	
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0.00	
інші фінансові інвестиції	1035	10 596.00	10 596.00
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	5 750.00	5 661.00
Відстрочені податкові активи	1045	0.00	
Гудвіл	1050	0.00	
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0.00	
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0.00	
Інші необоротні активи	1090	613 346.00	603 353.00
Усього за розділом I	1095	24 412 881.00	21 402 052.00
II. Оборотні активи Запаси	1100	9 830 577.00	4 890 053.00
Виробничі запаси	1101	125 037.00	113 560.00
Незавершене виробництво	1102	154 134.00	134 171.00
Готова продукція	1103	1 124 987.00	1 003 347.00
Товари	1104	8 426 419.00	3 638 975.00
Поточні біологічні активи	1110	496 563.00	595 872.00
Депозити перестрахування	1115	0.00	
Векселі одержані	1120	0.00	
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	1 757 145.00	108 188.00
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	53 301.00	91 081.00
з бюджетом	1135	1 345 908.00	809 291.00
у тому числі з податку на прибуток	1136	0.00	50 194.00
з нарахованих доходів	1140	5 867.00	5 867.00
із внутрішніх розрахунків	1145	0.00	
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	29 700.00	13 983.00
Поточні фінансові інвестиції	1160	0.00	

Гроші та їх еквіваленти	1165	23 762.00	241 727.00
Готівка	1166	32.00	53.00
Рахунки в банках	1167	23 730.00	241 674.00
Витрати майбутніх періодів	1170	5 604.00	422.00
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0.00	
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1181	0.00	
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0.00	
резервах незароблених премій	1183	0.00	
інших страхових резервах	1184	0.00	
Інші оборотні активи	1190	100 857.00	109 499.00
Усього за розділом II	1195	13 649 284.00	6 865 983.00
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0.00	
Баланс	1300	38 062 165.00	28 268 035.00

Пасив

Назва рядка	Код рядка	На початок звітнього періоду, тис. грн	На кінець звітнього періоду, тис. грн
I. Власний капітал Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	19.00	19.00
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0.00	
Капітал у дооцінках	1405	9 870 426.00	8 386 103.00
Додатковий капітал	1410	0.00	
Емісійний дохід	1411	0.00	
Накопичені курсові різниці	1412	0.00	
Резервний капітал	1415	5.00	5.00
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	3 679 924.00	-5 360 799.00
Неоплачений капітал	1425	0.00	
Вилучений капітал	1430	0.00	
Інші резерви	1435	0.00	
Усього за розділом I	1495	13 550 374.00	3 025 328.00
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення Відстрочені податкові зобов'язання	1500	2 185 031.00	1 971 170.00
Пенсійні зобов'язання	1505	0.00	
Довгострокові кредити банків	1510	2 253 725.00	0.00
Інші довгострокові зобов'язання	1515	642 493.00	580 278.00
Довгострокові забезпечення	1520	0.00	
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0.00	
Цільове фінансування	1525	0.00	
Благодійна допомога	1526	0.00	
Страхові резерви	1530	0.00	
у тому числі: резерв довгострокових зобов'язань	1531	0.00	
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	0.00	
резерв незароблених премій	1533	0.00	
інші страхові резерви	1534	0.00	
Інвестиційні контракти	1535	0.00	
Призовий фонд	1540	0.00	
Резерв на виплату джек-поту	1545	0.00	
Усього за розділом II	1595	5 081 249.00	2 551 448.00
III. Поточні зобов'язання і забезпечення Короткострокові кредити банків	1600	10 049 121.00	16 429 683.00
Векселі видані	1605	0.00	
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	123 534.00	266 252.00
товари, роботи, послуги	1615	1 208 751.00	896 666.00

розрахунками з бюджетом	1620	38 340.00	16 112.00
у тому числі з податку на прибуток	1621	25 307.00	
розрахунками зі страхування	1625	8 745.00	7 355.00
розрахунками з оплати праці	1630	35 643.00	33 823.00
за одержаними авансами	1635	7 703 892.00	4 683 766.00
за розрахунками з учасниками	1640	20 107.00	19 447.00
із внутрішніх розрахунків	1645	0.00	
за страховою діяльністю	1650	0.00	
Поточні забезпечення	1660	0.00	
Доходи майбутніх періодів	1665	408.00	316.00
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0.00	
Інші поточні зобов'язання	1690	242 001.00	337 839.00
Усього за розділом III	1695	19 430 542.00	22 691 259.00
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0.00	
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0.00	
Баланс	1900	38 062 165.00	28 268 035.00

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

Фінансові результати

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	15 181 308.00	40 606 579.00
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	14 047 317.00	39 107 025.00
Валовий: прибуток	2090	1 133 991.00	1 499 554.00
Інші операційні доходи	2120	211 832.00	1 089 595.00
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	0.00	982 661.00
Адміністративні витрати	2130	194 730.00	214 998.00
Витрати на збут	2150	572 184.00	543 697.00
Інші операційні витрати	2180	3 816 820.00	60 723.00
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190		1 769 731.00
збиток	2195	3 237 911.00	
Інші фінансові доходи	2220	25.00	238.00
Інші доходи	2240	91.00	381 018.00
Фінансові витрати	2250	998 837.00	746 299.00
Інші витрати	2270	5 295 828.00	6 127.00
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290		1 398 561.00
збиток	2295	9 532 460.00	
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-18 327.00	-111 523.00
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350		1 287 038.00
збиток	2355	9 550 787.00	